

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
І. І. МЕЧНИКОВА
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН ТА
МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

МОРСЬКЕ ПРАВО

Електронні методичні рекомендації
до практичних занять з навчальної дисципліни
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»

ОДЕСА
2023

УДК 347.79(072)
M805

Укладачі:

Є. Д. Стрельцова, доктор юридичних наук, професор, завідувача кафедрою загальноправових дисциплін та міжнародного права;

Рецензенти:

О. В. Гаран, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного та господарського права економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

О. І. Донченко, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Рекомендовано вченою радою економіко-правового факультету

ОНУ імені І. І. Мечникова

Протокол № 1 від «28» серпня 2023 р.

M805 Морське право [Електронний ресурс] : електронні методичні рекомендації до практичних занять з навчальної дисципліни для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» / уклад.: Є. Д. Стрельцова. – Одеса, 2023. – 85 с. – 1,0 МБ.

У методичних рекомендаціях наведено основні положення до вивчення дисципліни «Морське право» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право».

Основна мета рекомендацій – надати методичну допомогу здобувачам вищої освіти у підготовці та вивченні дисципліни на аудиторних заняттях та під час самостійної роботи. Матеріал представлено в розрізі змістових модулів і тем.

УДК 347.79(072)

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Зміст лекцій, плани практичних занять, завдання для самостійної роботи та методичні рекомендації до вивчення окремих тем.....	6
Методи навчання, форми контролю та критерії оцінювання знань здобувачів.....	65
Розподіл балів, які отримують здобувачі.....	69
Питання до заліку.....	70
Список джерел, рекомендованих до вивчення навчальної дисципліни.....	72

ВСТУП

Мета навчальної дисципліни – надання здобувачам сукупності теоретичних знань та набуття практичних навичок щодо правового регулювання публічних та приватних відносин в сфері морекористування та морегосподарської діяльності; набуття здібностей щодо аналізу складних правових ситуацій, застосування та тлумачення положень національного та міжнародного законодавства, прийняття самостійних та неординарних рішень у справах, ускладнених зв'язком із правопорядками різних країн.

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни: цивільне право, господарське право, адміністративне право, транспортне право, міжнародне публічне право, міжнародне приватне право, цивільне процесуальне право, господарське процесуальне право.

Предметом навчальної дисципліни є проблеми публічно-правового та приватноправового регулювання (як міжнародного, так і внутрішньонаціонального), суспільних відносин, що виникають в сфері морекористування.

Завданнями дисципліни є:

- усвідомлення ролі та значення морського права у впорядкуванні відносин, які виходять за межі юрисдикції однієї держави;
- з'ясування правової природи морського права і його місця у юридичній системі;
- визначення ролі внутрішньонаціонального морського права як комплексної галузі права;
- визначення ролі норм міжнародного публічного та міжнародного приватного морського права у процесі міжнародної інтеграції;
- вивчення національних та міжнародних нормативно-правових актів, що регулюють відносини в сфері морекористування;

- вивчення процесів міжнародної матеріально-правової та колізійно-правової уніфікації міжнародного приватного морського права;
- усвідомлення ролі приватноправової уніфікації як новітньої тенденції у розвитку сучасного міжнародного приватного морського права;
- вивчення способів розв'язання спорів, які виникають у сфері морського права (внутрішнього, міжнародного публічного та міжнародного приватного морського права); здійснення аналізу різних способів та механізмів розв'язання міжнародних публічно-правових та приватноправових спорів, включаючи альтернативні, а також сприяння формуванню практичних навичок їхнього застосування.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

знати:

- історію виникнення та формування морського права;
- сучасний стан морської галузі та морського права України;
- зміст поняття морського права у широкому сенсі; предмет та методи регулювання морського права; особливості нормативного складу морського права;
- особливості джерел морського права; міжнародного приватного морського права;
- визначення поняття «морське судно» та юридичні ознаки морського судна;
- норми національного права України та міжнародного права, що стосуються безпеки мореплавства, людського життя на морі, охорони навколишнього морського середовища;
- норми національного права, міжнародних конвенцій, звичаїв, що регулюють відносини в сфері комерційної практики морського

судноплавства;

- види та особливості укладення договору морського перевезення вантажів;
- види та особливості договорів фрахтування суден;
- види та правове регулювання інших послуг в сфері торговельного мореплавства;
- правові аспекти надзвичайних морських подій;
- способи та особливості врегулювання морських спорів;

вміти:

- аналізувати положення концептуальних джерел морського права з точки зору оцінювання питань безпеки мореплавства, охорони людського життя на морі та охорони морського середовища;
- визначати право, яке підлягає застосуванню до відповідних приватноправових відносин, ускладнених іноземним елементом;
- самостійно опрацьовувати джерела міжнародного морського права;
- тлумачити та застосовувати в практичній діяльності положення типових проформ морських транспортних документів;
- укладати зовнішньоекономічні контракти в сфері торговельного мореплавства;
- складати арбітражну угоду, складати процесуальні документи для розгляду справ у міжнародному комерційному арбітражі та судових органах.

ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ, ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ МОРСЬКОГО ПРАВА

Тема1.

Поняття, предмет та система морського права.

Лекція

1. Поняття морського права у широкому розумінні.
2. Сфера дії та використання норм морського права.
3. Місце морського права в юридичній системі.
4. Предмет морського права, система морського права.
5. Внутрішньонаціональне морське право як комплексна галузь права.
6. Міжнародне морське право: поняття, підгалузі та інститути, джерела.
7. Міжнародне приватне морське право: предмет, поняття, суб'єкти, джерела.

Практичне заняття

Питання для обговорення:

1. Історія виникнення та формування морського права.
2. Поняття морського права у широкому розумінні. Місце морського права у системі правового регулювання міжнародних економічних, господарських, наукових та культурних відносин. Сфера дії та використання норм морського права.
3. Місце морського права в юридичній системі. Предмет морського права. Система морського права.
4. Внутрішньонаціональне морське право як комплексна галузь права.
5. Міжнародне морське право: поняття, підгалузі та інститути.
6. Джерела міжнародного морського права. Міжнародні конвенції, міжнародний звичай, резолюції міжнародних організацій. Судові

рішення та доктрини. Роль міжнародних урядових та неурядових організацій в розвитку морського права.

7. Міжнародне приватне морське право: предмет, поняття, суб'єкти, джерела.
8. Поняття методів регулювання міжнародного приватного морського права. Колізійно-правовий метод. Система колізійних норм морського права.
9. Поняття та види уніфікації міжнародного приватного морського права. Міжнародно-договірна уніфікація матеріальних норм; міжнародно-договірна уніфікація колізійних та процесуальних норм в сфері торговельного мореплавства.

Практичне завдання

1. Скласти список міжнародних конвенцій в галузі мореплавства, учасницею яких є Україна.
2. Визначити норми КТМ України, похідні від норм основних «традиційних» галузей права.
3. Навести приклади колізійних норм КТМ України, що регулюють різноманітні відносини приватноправового характеру в галузі мореплавства.

Виконання рефератів та/або мультимедійних презентацій.

Теми:

1. Морське право Скандинавських країн.
2. Морське право Китаю.
3. Сучасний стан морської індустрії України: виклики та перспективи розвитку.
4. Роль міжнародних урядових та неурядових організацій в розвитку морського права

Методичні рекомендації до вивчення питань теми

Здобувач має розуміти, що особливості відносин, які виникають у сфері морекористування, потребують спеціальної регламентації, оскільки така

діяльність пов'язана, по-перше, з використанням специфічного об'єкту – морського судна, що призвело, наприклад, до появи норм про особливі права та обов'язки капітана судна, про особливі правила дисципліни на морських судах тощо; по-друге, діяльність на морі пов'язана із ризиком, що викликає необхідність у спеціальних правових нормах, які забезпечують безпеку мореплавства, регламентують різні види діяльності та надання послуг (наприклад, лоцманське проведення суден, операції з буксування, надання сюрвейерських послуг та інш.); по-третє, часто морська діяльність здійснюється поза межами національної держави – у межах юрисдикції іноземних держав або у відкритому морі, а також із залученням «багатонаціональних» суб'єктів. Таким чином, «міжнародний характер» такої діяльності і відносин, що виникають у зв'язку з нею, впливають на характер та форми їх правової регламентації. Отже, слід враховувати, що ця сфера представлена багатим інструментарієм, а саме: міжнародними конвенціями, правилами, стандартами, кодексами, угодами тощо, положення та правила яких враховуються під час створення відповідних норм національного законодавства.

Треба розуміти, що традиційно морське право розглядають у широкому сенсі як триєдину категорію: морське внутрішньонаціональне право (публічне та приватне); міжнародне публічне морське право та міжнародне приватне морське право. Морське право містить у своєму складі як норми внутрішнього права, так і норми міжнародного права, як норми публічного права, так і норми приватного права, отже, це особливий правовий феномен, який об'єднує в собі положення різних правових систем, галузей та інститутів права. Залежно від відносин, що належать регулюванню, його можна розглядати як системоутворюючий елемент права національного та міжнародного; права публічного і приватного; як підгалузь міжнародного публічного права і як підгалузь міжнародного приватного права.

Аналізуючи внутрішнє морське право та його норми, здобувач має виходити з того, що внутрішнє морське право являє собою комплексну галузь

права, яка об'єднує у собі правові норми, що вийшли з так званих первинних галузей права (адміністративного, цивільного, трудового, земельного, кримінального, процесуального). У зв'язку з цим варто звернути увагу на положення галузевого законодавства (ЦК, КК, КТМ та інш.)

Міжнародне публічне морське право розглядають як сукупність міжнародно-правових норм, звичаїв, що визначають правовий режим морських просторів та регулюють міждержавні відносини з приводу їх використання, щодо безпеки мореплавства, охорони навколишнього середовища та інш. Міжнародне морське право, будучи однією з найдавніших галузей міжнародного права, що має свої корені в античному світі, тривалий час розвивалося як звичаєве право. Слід розуміти, що звичай не втратив свого значення в регулюванні міжнародних морських відносин і сьогодні, однак поступився своєю головною роллю міжнародним договорам, переважна більшість яких має універсальний характер і являє собою кодифіковані міжнародно-правові документи. Слід мати уявлення про основні, ключові, міжнародні морські конвенції, наприклад, Конвенцію ООН з морського права 1982 р., Міжнародну конвенцію про охорону людського життя на морі 1974 року та Протоколи 1978 і 1988 років до неї, Міжнародну конвенцію по запобіганню забрудненню з суден 1973 року змінену Протоколом 1978 та інш.

Аналізуючи питання про міжнародне приватне морське право (МПрМП), слід розуміти, що це особлива підгалузь міжнародного приватного права і являє собою сукупність уніфікованих міжнародно-договірних матеріальних і колізійних норм, а також національних колізійних норм, що регулюють майнові відносини торговельного/комерційного мореплавства з іноземним елементом. Як іноземний елемент у міжнародному приватному морському праві можуть розглядатися: суб'єкти правовідносин – фізичні та юридичні особи різних держав (наприклад, відправник вантажу і перевізник, фрахтувальник і фрахтівник); об'єкти правовідносин – майнові права або майно, яке знаходиться в іншій державі (майнові права на судно, що будується за кордоном; вантаж, що перевозиться з іншої держави, тощо);

юридичні факти, які відбуваються на території іншої держави (укладання договору морського перевезення вантажу, загибель судна тощо).

Як свідчить дослідження історичних етапів розвитку морського права, традиційно в якості результативного і перспективного інструменту подолання колізій різнонаціональних законів в МПрМП розглядався метод міжнародно-правової уніфікації у формі міжнародних конвенцій. У зв'язку з цим здобувачі мають ознайомитись з найважливішими з них, які регламентують відносини, включаючи, наприклад, усунення та розподіл морських ризиків (Міжнародна конвенція про рятування 1989 року), перевезення вантажів та пасажирів (Конвенція Організації Об'єднаних Націй про морське перевезення вантажів 1978 року, Афінська конвенція про перевезення морем пасажирів та їх багажу 1974 року), деліктну відповідальність (Конвенція для об'єднання деяких правил щодо зіткнення суден 1910 року), речові права на морські судна (Міжнародна конвенція з уніфікації деяких правил щодо накладення арешту на морські судна 1952 року, Міжнародна конвенція про морські застави та іпотеки 1993 року) та інш. Водночас, слід мати на увазі, що подолання колізійної проблеми відбувається також і завдяки системі колізійних норм і принципів як однієї зі складових міжнародного приватного морського права України. В цілому, колізійні норми містяться у Кодексі торговельного мореплавства України, ст.14 (далі - КТМ), Законі України про міжнародне приватне право (далі - Закон про МПрП), в також в окремих міжнародних договорах. Таким чином, можна зробити висновок, що систему колізійних норм українського МПрМП складають колізійні норми міжнародних договорів і колізійні норми і принципи внутрішнього законодавства.

Рекомендована література:

Міжнародні та національні нормативно-правові акти:

1. Конвенція ООН з морського права від 10.12. 1982 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_057#Text

2. Міжнародна конвенція про вантажну марку 1966 року/International Convention on Load Lines, 1966 (LL 1966). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_001-88
3. Міжнародна конвенція по обмірювання суден 1969 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_145#Text
4. Про внутрішній водний транспорт: Закон України від 03.12.2020 № 1054-IX. Поточна редакція: 09.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1054-20#n1257>
5. Про морські порти України: Закон 7.05.2012 № 4709-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4709-17#Text>
6. Про вдосконалення технічного, класифікаційного і судноплавного нагляду на морському і внутрішньому водному транспорті: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.06.1998 № 814. Поточна редакція від 07.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/814-98-п#Text>
7. Деякі питання оптимізації функціонування центральних органів виконавчої влади у сферах морського і внутрішнього водного транспорту та судноплавства: Постанова Кабміну України від 6 березня 2022 р. № 212 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/212-2022-п#Text>
8. Про затвердження Морської доктрини України на період до 2035 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.10.2009 № 1307. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1307-2009-п#Text>
9. Кодекс торговельного мореплавства України (Глави 2 та 3): Закон України від 23.05.1995 р. Поточна редакція: 23.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-вр#Text>
10. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X (станом на 01.10.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n1258>
11. Господарський кодекс України: Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

12. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
13. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004. Дата оновлення: 01.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

Основна література

1. Валуєва Л.В., Бабін Б.В. Юридична відповідальність на морському транспорті : навчальний посібник. Одеса, 2014. 184с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2020/Valueva_2014.pdf
2. Войціховський А. В. Міжнародне право: підручник. Харків, 2020. 544с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ca8e8cab-2419-42b4-9d69-4fbd44385bd6/>
3. Міжнародне приватне право: навч. посібник / І. І. Килимник, А. М. Бровдій. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; Харків : ХНУМГ ім. О.М.Бекетова, 2018. 111 с. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/51712/1/2015%2016H%20печ%20МІрП.pdf>
4. Стрельцова Є. Д. Міжнародне приватне морське право України: сучасний стан системи колізійних норм. *Право України*. 2020. №6. С.95-110. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2020_6/pravo_2020_6_s5/
<http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/29932/1/95-110.pdf>

Додаткова література

1. Аверочкіна Т. В. Юрисдикція України в прибережних водах: адміністративно-правовий вимір: монографія. Одеса: Видав. дім “Гельветика”, 2018. 466 с.
2. Балобанов О.О., Допілка В.О. Міжнародне та національне морське право України і країн ЄС: навчальний посібник. Х.: ОЛДІ+, 2017. 214с.
3. Гуцуляк В.М., Ключова Є.М. Українське та міжнародне морське право: навч. посіб. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 268 с.

4. Ніщевич А., Мельников М. Морське право в Україні: огляд проблем та перспектив. *Юридична газета online*. 24 липня 2017 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/morske-pravo/morske-pravo-v-ukrayini-oglyad-problem-ta-perspektiv.html>
5. Пріоритети державної морської політики у сфері функціонування та розвитку морегосподарського комплексу України: аналітична доповідь. К.: Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД). 2016. 46 с.
6. Переверзева О.С. Особливості застосування уніфікованих матеріальних норм міжнародного приватного морського права. *Морське право*. Вип.8. Одеса: ОНМА. 2013. С.24-33.
7. Сікорський О.П., Сандюк Г.О. Морське право: навч. посібник. Х.: ОЛДІ+, 2020. 160 с.

Рекомендовані англомовні джерела

1. Baatz Y. Maritime Law. London: Taylor and Francis, 2017. 578 p.
2. Streltsova E. Uniform International Private Maritime Law as a Tool for Facilitating Maritime Dispute Resolution. *Четверті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В.Васьковського*: матеріали науково-практичної конференції, Одеса, травень 2014 р.: ОНУ ім.І.І.Мечникова. Одеса, Астропринт, 2014. С.202-211.
3. Todd P. Advanced Introduction to Maritime Law. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. 2021. 224 p

Тема 2.

Правовий статус морського судна та суднового екіпажу.

Лекція

1. Морське торговельне судно: поняття, види.
2. Поняття власника судна та особи, яка володіє судном.
3. Ідентифікація, найменування, національність морського торговельного судна та юрисдикція держави прапора.
4. Державна реєстрація судна і право плавання під прапором

України.

5. Правові підстави і порядок паралельної реєстрації суден в Україні.
6. Закон прапора судна як колізійний принцип.

Практичне заняття

Питання для обговорення:

1. Морське торговельне судно: поняття, види.
2. Юридичні ознаки морського торговельного судна: ідентифікація, національність, реєстрація.
3. Основні судові документи: загальна характеристика.
4. Проблема прапора «зручності».
5. Технічний нагляд за суднами. Клас судна і класифікаційні товариства.
6. Арешт суден та проблема імунітету суден, що перебувають у державній власності, що знаходяться у державній формі власності. Умови арешту суден за положеннями міжнародних конвенцій. Конвенція про уніфікацію деяких правил стосовно арешту морських суден 1952 р. Конвенція ООН з арешту суден 1999 р. Особливості арешту суден в Україні.
7. Правове становище екіпажу судна. Склад екіпажу.
8. Правовий статус капітана морського торговельного судна та його функції. Управління судном та судноводіння. Представництво інтересів судновласника та власника вантажу. Адміністративно-владні функції капітану; акти цивільного стану і заповіти; кримінально-процесуальні повноваження капітану; взаємини капітана з консулом України.

Практичне завдання.

1. Визначити норми КТМ України, які відсилають до «закону прапора судна».
2. Надати приклади країн, які впровадили систему другого, міжнародного

реєстру суден. У чому особливості такої реєстрації суден, які є її переваги?

3. Надати приклади країн, які надають так звані «зручні прапори» суднам, та вимоги, які висуваються до реєстрації суден.

Проведення контрольної робота за змістовим модулем 1.

Виконання рефератів та/або мультимедійних презентацій.

Теми рефератів:

1. Правове регулювання арешту морських суден: досвід країн ЄС.
2. Правовий режим безпілотних морських суден: нова реальність.
3. Поняття та особливості міжнародного реєстру судноплавства: світова практика та перспективи для України.
4. Проблема «зручного» прапору судна.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми

Слід враховувати, що єдине визначення поняття «морське торговельне судно» відсутнє, проте ст.15 КТМ надає визначення торговельного судна як самохідної чи несамохідної плавучої споруди, що використовується в цілях торговельного мореплавства. Слід також мати на увазі, що у багатьох міжнародних конвенціях визначення поняття судна або відсутнє, або не має універсального характеру. Це, передусім, обумовлено різноманітністю цілей і завдань торговельного мореплавства, різноманітністю видів діяльності в даній сфері, в якій основним об'єктом є морське торговельне судно. Існує багато критеріїв поділу морських торгових суден на типи. Судна поділяють на види залежно від їх призначення, видів судноплавства, технічних характеристик, районів плавання, видів вантажу, що перевозиться і т. д. Зазначимо, наприклад, типи суден з 2 підстав: за характером вантажу (спеціалізовані) - наливні і суховантажі; в залежності від виду судноплавства (лінійні і трампові) тощо. Заслуговує на увагу поява новітніх типів морських суден, які виникли завдяки розвитку науково-технічного прогресу і технологій, наприклад, це так звані «плавучі ферми», «судна-акваферми», «судна для вирощування риби», експлуатація яких може бути величезним проривом у розвитку марикультури. Слід також звернути увагу і на так звані

«морські автономні надводні судна» (МАНС) (назву було запропоновано Міжнародною морською організацією на 98-й сесії Комітету з безпеки на морі, що відбулася в червні 2017 р.), стосовно яких у галузі торговельного мореплавання ведуться наразі обговорення у режимах дослідної експлуатації і які потребують затвердження адміністрацією прапора з рекомендаціями Міжнародної морської організації, одна які вже знайшли широке застосування у військово-морській галузі. Під час вивчення питання, маємо розуміти, що будь які судна, незалежно від видів, їх призначення тощо, мають юридичні ознаки, такі як: ідентифікація, реєстрація, прапор, національність та інш. З'ясувати особливості юридичних ознак судна, його правового статусу можна, ознайомившись з положеннями КТМ України, а також спеціальних нормативно-правових актів, які містяться у переліку рекомендованої до теми літератури. Слід знати, що правовий статус судна, його призначення, технічний стан та інші характеристики, що мають юридичне значення, засвідчуються судновими документами, передбаченими як національним законодавством, так і міжнародними конвенціями. Без зазначених документів судно не має права виходити в море, аналогічні правила встановлені і для іноземних суден. Ст. 40 КТМ закріплює питання про визнання суднових документів іноземних суден. Визнання всіх основних документів іноземних суден, які заходять в порти України, здійснюються на підставі міжнародних договорів України.

Однією з головних ознак морського судна є прапор, одержання якого відбувається в результаті державної реєстрації судна у спеціальних органах держави. Слід ознайомитись з положеннями КТМ та інших нормативно-правових актів України щодо поняття ідентифікації судна, з порядком і умовами їх державної реєстрації. Також варто мати на увазі, що у міжнародному приватному праві діє принцип «закон прапору судна», який визнається колізійним принципом застосування до окремих відносин права держави, під державним прапором якої експлуатується морське. Цей принцип є основним під час визначення національності морських та повітряних суден

та часто пов'язаний із законом місця/порту реєстрації судна. Зазвичай закон прапора застосовується до трудових відносин між екіпажем судна та судновласником та між окремими членами екіпажу судна, до відносин права власності та інших речових прав на морські судна, обмеження відповідальності судновласника, морських деліктів тощо. З поняттям закон прапора судна пов'язане поняття «зручний прапор» як умовна назва у міжнародній практиці прапорів деяких країн (наприклад, Антигуа та Барбуда, Багамські острови, Барбадос, Бермудські острови, Панама), які пропонують привабливі реєстраційні та фінансові умови для іноземних морських суден. Однією з найважливіших ознак судна є його клас, який йому надається в результаті класифікації - віднесення морського судна до відповідного класу (розряду) згідно із правилами класифікації та побудови того чи іншого класифікаційного товариства. Ціллю класифікації судна, як одного з елементів системи безпеки мореплавства, є перевірка структурної міцності судна, цілісності його корпусу та механізмів, надійності та функціонування його машинного відділення тощо для забезпечення ефективної та безпечної експлуатації судна. Доказом того, що судно відповідає вимогам стосовно міцності та морехідності є класифікаційне свідоцтво, яке видається зазвичай строком на 4 роки, із щорічним підтвердженням його дійсності. Під час вивчення цього питання варто ознайомитись з етапами класифікації суден та з діяльністю провідних класифікаційних товариств світу. Характеризуючи правовий статус українського морського торговельного судна, не можна уникнути питання про його імунітет. І тим паче – якщо йдеться про судно, яке знаходиться в державній формі власності. Суть питання у наступному: чи може бути накладене арешт або звернене стягнення на судно, яке перебуває у державній власності, іноземними компетентними органами? Стосовно питання закріплення принципу імунітету держави в законодавстві України слід зазначити, що відсутня чітка позиція з цього приводу. З'ясувати питання про імунітет державного торговельного морського судна слід через аналіз Закону

України про міжнародне приватне право, окремі норми чинного КТМ України (напр., ст. 18).

Щодо інститут арешту морського судна, у сенсі розділу 4 КТМ, варто розуміти, що арешт судна означає будь-яке затримання судна або обмеження в його пересуванні, що здійснюються для забезпечення морських вимог (ст. 41 КТМ), у свою чергу, морська вимога - це вимога, що виникає з права власності та інших майнових прав на судно, будівництво судна, управління, експлуатацію або комерційне використання судна, заставу судна чи здійснення заходів, пов'язаних з рятуванням судна, а саме вимога у зв'язку з: заподіянням шкоди навколишньому природному середовищу; заподіянням шкоди в результаті втрати або пошкодження майна у зв'язку з експлуатацією судна; будь-яким договором перевезення вантажу або пасажирів на судні; і так далі (дивиться ст. 42 КТМ). Відповідно до усталеної світової практики, арешт судна на забезпечення морських вимог є найефективнішим засобом реального захисту прав фізичних та юридичних осіб. Слід мати на увазі, що арешт судна на забезпечення морських вимог закріплений як на національному, так і на міжнародному рівнях. На національному рівні відносини з арешту врегульовані розділом 4 КТМ, процедурні аспекти арешту судна передбачені ГПК України. На міжнародно-правовому рівні - Міжнародна Конвенція про уніфікацію деяких правил, що стосуються арешту морських суден, прийнята у Брюсселі в 1952 р, Конвенція ООН з морського права 1982 р. Під час вивчення цього питання слід розібратися, які види арешту судна існують, що є підставами для арешту судна, у чому особливості арешту суден в Україні.

Під час вивчення питання про правове становище екіпажу судна та правовий статус капітана, взявши за основу положення КТМ України (розділ 3), Консульський статут України, міжнародних документів (зокрема, Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 р.), слід звернути увагу на такі питання, як склад екіпажу, вимоги щодо екіпажу, трудові та інші відносини на судні, правове становище

капітану, вимоги до його кваліфікації, його функції, взаємини з консулом України тощо.

Рекомендована література:

Міжнародні та національні нормативно-правові акти:

1. Конвенція ООН з морського права від 10.12. 1982 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_057#Text
2. Міжнародна конвенція про вантажну марку 1966 року/International Convention on Load Lines, 1966 (LL 1966). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_001-88
3. Міжнародна конвенція по обмірювання суден 1969 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_145#Text
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про юрисдикційні імунітети держав та їх власності 2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_e50#Text
5. Міжнародна конвенція з уніфікації деяких правил щодо накладення арешту на морські судна від 10.05.1952 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g89#Text
6. Міжнародна конвенція про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_053#Text
7. Деякі питання оптимізації функціонування центральних органів виконавчої влади у сферах морського і внутрішнього водного транспорту та судноплавства: Постанова Кабміну України від 6 березня 2022 р. № 212 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/212-2022-п#Text>
8. Про вдосконалення технічного, класифікаційного і судноплавного нагляду на морському і внутрішньому водному транспорті: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.06.1998 № 814. Поточна редакція від 07.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/814-98-п#Text>

9. Про внутрішній водний транспорт: Закон України від 03.12.2020 № 1054-IX. Поточна редакція: 09.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1054-20#n1257>
10. Про деякі питання присвоєння судну назви: Наказ Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури №970 від 25.12.2022. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0030-23#Text>
11. Про затвердження Порядку реєстрації суден у Державному судновому реєстрі України та Судновій книзі України: Наказ Міністерства інфраструктури України від 11.04.2022 № 203. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/re37775?an=1>
12. Про морські порти України: Закон 7.05.2012 № 4709-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4709-17#Text>
13. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 р. Поточна редакція: 11.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>
14. Про Консульський статут України: Указ Президента України; від 02.04.1994 № 127/94. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/127/94#Text>
15. Господарський процесуальний кодекс України: Закон від 06.11.1991 № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
16. Кодекс торговельного мореплавства України: Закон України від 23.05.1995 р. Поточна редакція: 23.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-вр#Text>
17. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X (станом на 01.10.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n1258>
18. Звід звичаїв морського порту Одеса. Одеса, 2015. URL: http://www.uspa.gov.ua/images/other_files/Svody_obychaev/svod_ode_ssa.pdf

Основна література

1. Валуєва Л.В., Бабін Б.В. Юридична відповідальність на морському транспорті : навчальний посібник. Одеса, 2014. 184с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2020/Valueva_2014.pdf
2. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків, 2020. 544с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ca8e8cab-2419-42b4-9d69-4fbd44385bd6/>
3. Міжнародне приватне право: навч. посібник / І. І. Килимник, А. М. Бровдій; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 111 с. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/51712/1/2015%2016Н%20печ%20МПрП.pdf>
4. Стрельцова Є. Д. Міжнародне приватне морське право України: сучасний стан системи колізійних норм. *Право України*. 2020. №6. С.95-110.
URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2020_6/pravo_2020_6_s5/
<http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/29932/1/95-110.pdf>

Додаткова література

1. Балобанов О.О., Допілка В.О. Міжнародне та національне морське право України і країн ЄС: навчальний посібник. Видавництво: ОЛДІ+, 2017. 214 с.
2. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 томах. Т. 13. Міжнародне приватне право/ Ред.кол. А. С. Довгерт (голова) та інш.; Нац. академія правових наук України; Ін-т держави і права В. М. Корецького НАН України; Нац. юридичний ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2021. 864 с. *Стрельцова Є. Д. – у складі авторського колективу (5 термінів: стор. 117,307, 505, 566, 719; інд .авт. - 0, 8 у.д.а.)*

3. Гуцуляк В.М., Ключова Є.М. Українське та міжнародне морське право: навч. посіб. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 268 с.
4. Міжнародне публічне право: підручник у 2 т. / В. В. Мицик та ін. Харків: Право, 2020. Т.1. Основи теорії. 416 с.
5. Сікорський О.П., Сандюк Г.О. Морське право: навч. посібник. Видавництво: ОЛДІ+, 2020. 160 с.
6. Стрельцова Є. Д. Міжнародне приватне морське право України: сучасний стан системи колізійних норм. *Право України*. 2020. №6. С. 95-110. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/29932/1/95-110.pdf>
7. Стрельцова Є. Д. До питання про національність морського судна. *Матеріали 75-ї звіт. наук. конф. професорсько-викладацького складу і наук. працівників економіко-правового факультету ОНУ ім. І. І. Мечникова*, (Одеса, 25–27 листопада. 2020 р.). Одеса : Фенікс, 2020. С. 40-42. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/29638/1/40-42.pdf>

Рекомендовані англomовні джерела

1. Baatz Y. Maritime Law. London: Taylor and Francis, 2017. 578 p.
2. Todd P. Advanced Introduction to Maritime Law. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. 2021. 224 p.
3. Zhang Shuibao. Registration of Vessels in the PRC: Diversity of Legal Regimes. *Lex Portus*. 2020. #2 (22). Pp.7-29.

Контрольні питання до змістового модулю 1

1. Морське право: поняття, предмет, система.
2. Міжнародний договір та звичаї торговельного мореплавства як джерела морського права.
3. Поняття та загальна характеристика міжнародного приватного морського права.
4. Співвідношення міжнародного публічного морського права та

- міжнародного приватного морського права.
5. Морське торговельне судно: поняття та види.
 6. Юридичні ознаки морського торговельного судна.
 7. Правовий статус екіпажу морського торговельного судна.
 8. Класифікаційні товариства: поняття та функції.
 9. Реєстрація морського торговельного судна: поняття та види.
 10. Поняття «прапору зручності».
 11. Реєстрація морського торговельного судна в Україні: підстави, умови, правове регулювання.
 12. Поняття та види морських вимог.
 13. Арешт морського торговельного судна: поняття, правова природа та умови.
 14. Міжнародно-правове регулювання арешту морського торговельного судна.
 15. Правовий статус капітана морського торговельного судна та його функції

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

ОКРЕМІ ІНСТИТУТИ МОРСЬКОГО ПРАВА

Тема 3.

Договір морського перевезення вантажів

Лекція

1. Відносини з перевезення вантажу між продавцем та покупцем в межах договору купівлі-продажу товару.
2. Розподіл функцій, витрат та ризиків між продавцем та покупцем товару щодо організації перевезення товару; обов'язку організувати перевезення вантажу; здачі товару; платіжу за товар.
3. Поняття та види транспортних документів в комерційній практиці морського перевізника.
4. Коносамент та його юридичні ознаки: доказ договору морського

- перевезення вантажу; товаророзпорядчий документ; розписка перевізника в отриманні товару.
5. Організаційні форми міжнародного торговельного мореплавства.
 6. Поняття договору морського перевезення за коносаментом та його цивільно-правова характеристика.
 7. Сторони договору морського перевезення вантаж; укладення договору; права і обов'язки сторін договору.
 8. Відповідальність сторін договору морського перевезення вантажів за порушення умов договору або неналежне їх виконання.
 9. Відповідальність вантажовідправника.
 10. Особливості відповідальності перевізника: а) обмеження відповідальності перевізника; б) підстави звільнення перевізника від відповідальності.
 11. Міжнародні конвенції про морське перевезення вантажу: Гаазькі Правила, Гаазько-Вісбійські Правила, Гамбурзькі Правила, Роттердамські Правила (порівняльна характеристика).
 12. Поняття та особливості договору рейсового чартеру. Стандартні форми (проформи) рейсового чартеру.
 13. Сторони договору рейсового чартеру, їх права і обов'язки.

Практичне заняття

Питання для обговорення:

1. Організаційні форми міжнародного торговельного мореплавства.
2. Поняття та види морських транспортних документів.
3. Поняття договору морського перевезення за коносаментом та його цивільно-правова характеристика.
4. Сторони договору морського перевезення вантаж; укладення договору; права і обов'язки сторін договору.
5. Відповідальність морського перевізника за втрату, нестачу або пошкодження вантажу.
6. Міжнародно-правове регулювання морського перевезення вантажу.

7. Договір рейсового чартеру: особливості укладення, зміст, відповідальність.

Виконання практичного завдання

1. З урахуванням положень Гаазько-Вісбійських правил та КТМ України надайте аналіз підстав звільнення перевізника від відповідальності за втрату, нестачу і пошкодження вантажу та обмежень щодо застосування таких підстав.
2. Між українською судноплавною компанією (фрахтівником) Х та німецькою компанією-фрахтувальником У складено договір *рейсового* чартеру. Судноплавна компанія Х звернулася до господарського суду з позовом до компанії-одержувача коносаменту Z про задоволення грошової вимоги у сумі несплаченого фрахту та демереджу шляхом звернення стягнення на вантаж, що утримується на борту судна. Z заперечував, посилаючись на те, що в коносаменті (який, втім, містив посилання на рейсовий чартер) не вказані відомості про Х, тобто він не є перевізником цього вантажу і не вправі вимагати сплати фрахту і утримання вантажу, а стороною договору морського перевезення з відправником вантажу є У. Суд першої інстанції, керуючись положеннями КТМ України, визнав Х перевізником вантажу. Проте, апеляційний суд, який скасував рішення суду першої інстанції, виходив з того, що оскільки в коносаменті У був вказаний перевізником, то Х не довів свій статус перевізника. При цьому апеляційна інстанція, посилаючись на матеріали справи, зазначила, що судноплавна компанія Х за договором морського перевезення передала в оренду фрахтувальнику У судно, що є її власністю. Таким чином, перевізником спірного вантажу було визнано фрахтувальника У, вимоги Х не було задоволено. Надайте правовий аналіз даної ситуації? Чи можна погодитись з рішенням апеляційного суду? Наведіть аргументи.

Виконання рефератів: доповідь та/або презентація.

Теми рефератів:

1. Сталійний час та демередж як інструмент відшкодування збитків у

торговельному мореплавстві.

2. Міжнародні морські контейнерні перевезення вантажу: сучасний стан та перспективи розвитку.
3. Правова регламентація відповідальності перевізника за договором морського перевезення вантажу у країнах Скандинавії.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми

Під час вивчення питань цієї теми, перш за все, слід усвідомити, що морські перевезення вантажів є важливішою складовою зовнішньоекономічної діяльності, бо завдяки саме морському транспорту здійснюється основний обсяг операцій з доставки товару продавцем покупцю, особливо, якщо йдеться про доставку в іншу країну. Сьогодні в сфері морських перевезень вантажу можуть виникати різного роду відносини, які врегульовані системою договорів, у якій реальний договір морського перевезення вантажу є одним з видів договорів перевезення. Слід мати на увазі, що договори перевезення, в залежності від предмета договору, цілі договору, суб'єктного складу тощо, включають: букінговий договір (прийняття заявки або замовлення відправника вантажу), договір перевезення виключно морським шляхом, договір мультимодального перевезення, договір фрахтування, договір про організацію перевезень, договір про навантаження та розвантаження з морського засобу тощо. Слід також враховувати, що морські перевезення тісно пов'язані з міжнародною торгівлею, і договір перевезення вантажу морським транспортом є найстарішим інститутом права міжнародної торгівлі. Саме цим пояснюється, що зазвичай в комерційній практиці укладення договору міжнародного перевезення вантажів є похідним від укладення договору міжнародної купівлі-продажу товарів. Тому питання про організацію перевезень вантажів, про вибір засобів транспортування вантажів, про визначення особи відправника за договором перевезення, про розподіл витрат щодо перевезення вантажів та інші умови, пов'язані із транспортуванням вантажів, узгоджуються продавцем та покупцем у межах договору міжнародної купівлі-продажу товарів. Таким чином, виникає

необхідність ретельного вивчення так званих транспортних умов, які сторони узгоджують і якими керуються. В цій сфері діють міжнародні багатосторонні угоди, міжнародні торгівельні звичаї, за допомогою яких можливо розв'язати складні проблеми, які виникають під час виконання зобов'язань з морських перевезень вантажів. У зв'язку з цим варто звернутися до поширених у комерційній практиці звичаїв - Правил ІНКОТЕРМС та Уніфікованих банківських правил.

Знайомство з морськими транспортними документами варто з найважливішого документу в морській галузі – коносаменту, важливість якого зумовлена тим фактом, що цей документ виконує три функції, які обумовлені його властивостями: він є доказом укладення договору морського перевезення вантажу; розпискою перевізника про отримання ним вантажу від відправника вантажу; товаророзпорядчим документом (цінним папером). Слід мати на увазі класифікацію коносаментів за різними критеріями: за формою випуску коносаменти є іменні, ордерні та на пред'явника; в залежності від наявності чи відсутності застережень у коносаменті – чисті та із застереженням; в залежності від виду договору, у межах якого його видано – лінійні чи чартерні; тощо. Усі функції (чи властивості) коносаменту є рівнозначними з огляду на їх значущість у міжнародній торгівлі та доказову спроможність. Характеристику коносаменту та його властивостей частково розкрито у національному законодавстві (КТМ), а також у міжнародних конвенціях (так званих Гаазько-Вісбійських, Гамбурзьких та Роттердамських Правилах), з якими необхідно ознайомитись, готуючись до заняття. Слід мати на увазі, що окрім коносаменту під час морських перевезень вантажу на практиці вживається й ціла низка інших документів (деякі з них використовуються як альтернатива коносаменту, але слід пам'ятати, що на відміну від коносаменту, вони не мають товаророзпорядчої властивості), наприклад, делівері-ордер, штурманська розписка, морська накладна, вантажний маніфест та інш.

Стосовно договору морського перевезення вантажів слід зауважити, що у комерційній практиці торговельного мореплавства сформувалося два види

договору перевезення: а) договір перевезення, підтверджений коносаментом; б) договір рейсового чартеру, тобто договір морського перевезення, який передбачає умову надання для перевезення всього судна, його частини або окремих суднових приміщень. Варто зауважити, що саме цю ідею закладено у визначенні договору морського перевезення вантажу в ст. 133 КТМ. Важливо розуміти, що особливість практики торговельного мореплавства зумовила й специфіку форми договору: під час укладення договору перевезення застосовуються стандартні проформи (типові контракти) рейсового чартеру та коносаменту, які містять низку умов, узгоджених сторонами: порт відправлення, порт доставки, термін доставки вантажу, ставки фрахту, розподіл витрат щодо навантаження і розвантаження товарів і т. д. Слід мати на увазі, що договір морського перевезення вантажу є двостороннім, містить права та обов'язки сторін, суттєві умови та інш. Особливу увагу треба приділити питанню звільнення перевізника від відповідальності за втрату або шкоду вантажу. Ще одним важливим питанням інституту відповідальності перевізника, який заслуговує на увагу, є обмеження відповідальності перевізника, яке розуміють як максимальні межі для компенсації збитку, який зобов'язаний відшкодувати перевізник у разі, якщо вартість вантажу не була заявлена власником вантажу і не була внесена в коносамент. Аби розібратися з цими питаннями, варто звернути увагу на положення національного законодавства (ст. ст. 176, 181 КТМ) та міжнародних конвенцій, які регламентують міжнародні перевезення (Гаазько-Вісбійські Правила, Гамбурзькі Правила).

Щодо договору рейсового чартеру, слід зазначити, що це інший вид договору перевезення (так звані чартерні перевезення), метою якого є так само перевезення вантажу, але він укладається за іншою, ніж «коносаментні» перевезення, стандартною формою договору, яка передбачає деякі особливі, додаткові умови та зобов'язання сторін договору.

Рекомендована література:

Міжнародні та національні нормативно-правові акти:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_003#Text
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про використання електронних повідомлень в міжнародних договорах 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_e71#Text
3. Міжнародна конвенція про уніфікацію деяких правил про коносамент, 1924 р. (ред. від 1979 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_221#Text
4. Конвенція ООН про морські перевезення вантажів, 1978 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_391
5. Типовой закон ЮНСИТРАЛ об электронных передаваемых записях 2017 г. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/mletr_ebook_r.pdf
6. Типовой закон ЮНСИТРАЛ об электронных подписях и Руководство по принятию 2001 г. . URL: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/ml-elecsig-r.pdf>
7. Типовой закон ЮНСИТРАЛ об электронной торговле и Руководство по принятию 1996 год с дополнительной статьёй 5 *бис*, принятой в 1998 году. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/v1504119_ebook.pdf
8. Про мультимодальні перевезення: Закон України України від 17.11.2021 № 1887. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1887-20#Text>
9. Господарський кодекс України: Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
10. Кодекс торговельного мореплавства України: Закон України від 23.05.1995 р. Поточна редакція: 23.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-вр#Text>

- 11.Звід звичаїв морського порту Одеса. Одеса, 2015.
[URL:http://www.uspa.gov.ua/images/other_files/Svody_obychaev/svod_odessa.pdf](http://www.uspa.gov.ua/images/other_files/Svody_obychaev/svod_odessa.pdf)

Основна література

1. Валуєва Л.В., Бабін Б.В. Юридична відповідальність на морському транспорті : навчальний посібник. Одеса, 2014. 184с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2020/Valueva_2014.pdf
2. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків, 2020. 544с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ca8e8cab-2419-42b4-9d69-4fbd44385bd6/>
3. Міжнародне приватне право: навч. посібник / І. І. Килимник, А. М. Бровдій; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 111 с. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/51712/1/2015%2016Н%20печ%20МПрП.pdf>
4. Стрельцова Є. Д. Міжнародне приватне морське право України: сучасний стан системи колізійних норм. *Право України*. 2020. №6. С.95-110.
 URL:https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2020_6/pravo_2020_6_s5/
<http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/29932/1/95-110.pdf>

Додаткова література

1. Балобанов О.О., Допілка В.О. Міжнародне та національне морське право України і країн ЄС: навчальний посібник. Видавництво: ОЛДІ+, 2017. 214
2. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 томах. Т. 13. Міжнародне приватне право/ Ред.кол. А. С. Довгерт (голова) та інш.; Нац. академія правових наук України; Ін-т держави і права В. М. Корецького НАН України; Нац. юридичний ун-т імені Ярослава

Мудрого. Харків: Право. 2021. 864 с. *Стрельцова Є. Д. – у складі авторського колективу (5 термінів: стор. 117,307, 505, 566, 719; інд .авт. - 0, 8 у.д.а.)*

3. Міжнародне приватне право. Особлива частина: підручник/ за ред.А.С.Довгєрта і В.І.Кисіля. К.: Алерта, 2013. 400 с.
4. Стрельцова Є. Д. Перспективний міжнародно-правовий режим морських перевезень вантажу: причини перегляду діючих міжнародних конвенцій. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2016. № 9. С. 204 – 210.
5. Стрельцова Є. Д. Міжнародне приватне морське право України: сучасний стан системи колізійних норм. *Право України*. 2020. №6. С. 95-

110. Рекомендовані англomовні джерела

1. Baatz Y. Maritime Law. London: Taylor and Francis, 2017. 578 p.
2. Časlav Pejović. Transport Documents in Carriage Of Goods by Sea: International Law and Practice. Informa Law from Routledge, 2020. 292 p.
3. [Litina E.](#) Theory, Law and Practice of Maritime Arbitration: The Case of International Contracts for the Carriage of Goods by Sea. Kluwer Law International, 2020. 256 p.

Тема 4.

Договір фрахтування морського судна на час.

Лекція

1. Поняття і різновиди договору фрахтування суден на час.
2. Типові проформи договорів про фрахтування суден на час.
3. Особливості правового регулювання договорів фрахтування суден на час.
4. Договір тайм-чартеру: предмет договору; права та обов'язки сторін; плата за користування судном; відповідальність перед третіми особами.

5. Димайз-чартер / бербоут-чартер: предмет договору; права та обов'язки сторін; плата за користування і володіння судном.

Практичне заняття

Питання для обговорення

1. Поняття і різновиди договору фрахтування суден на час.
2. Типові проформи договорів про фрахтування суден на час.
3. Особливості правового регулювання договорів фрахтування суден на час.
4. Договір тайм-чартеру: предмет договору; права та обов'язки сторін; плата за користування судном; відповідальність перед третіми особами.
5. Димайз-чартер / бербоут-чартер: предмет договору; права та обов'язки сторін; плата за користування і володіння судном.
6. Співвідношення договорів фрахтування судна на час із договором рейсового чартеру.
7. Договір лізингу морського судна.

Виконання практичного завдання.

1. Скласти порівняльну таблицю характеристик рейсового чартеру, тайм-чартеру та бербоут/дімайз-чартеру.
2. Поясніть зміст та значення умови «поза орендою» (off- hire clause) договору тайм-чартер, ознайомившись з умовами договору за проформою тайм-чартеру Baltime.

Поточне тестування

Виконання рефератів та/або мультимедійних презентацій.

Теми рефератів:

1. Особливості фрахтування яхт.
2. Особливості зернових чартерів у міжнародній практиці.
3. Тайм-чартер за правом Англії.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми

За договором фрахтування судна на певний час судновласник

зобов'язаний за обумовлену плату (фрахт) надати судно фрахтувальнику для перевезення пасажирів, вантажів та для інших цілей торговельного мореплавства на певний час. Слід враховувати, що договір фрахтування є різновидом цивільно-правового договору оренди транспортного засобу, тому здобувачам будуть у нагоді знання, набуті під час вивчення цивільного права. Втім, зважаючи на практику торговельного мореплавства, цей договір має свою специфіку, зумовлену особливостями об'єкту – морського судна. Отже, за договором фрахтувальнику (орендарю) за плату надається судно у володіння та (або) користування із наданням фрахтувальником послуг з управління та технічної експлуатації або без надання такого роду послуг.

Слід розрізняти 2 різновиди договору фрахтування: на умовах тайм-чартеру та на умовах бербоут-чартеру. За договором тайм-чартеру судно разом з його екіпажем надається на певний час у користування фрахтувальника, причому судновласник (фрахтівник) зобов'язаний спорядити і укомплектувати судно екіпажем, а також підтримувати судно протягом терміну тайм-чартеру в морехідному стані, сплачувати його страхування і утримання судового екіпажу. Ознайомлення з теоретичним матеріалом, положеннями законодавства (КТМ), а також стандартними проформами обох видів чартерів (які будуть запропоновані здобувачам англійською мовою, оскільки уся транспортна та комерційна документація здійснюється англійською мовою), дасть здобувачам можливість дізнатися про реквізити чартеру, передачу судна в суборенду, про підпорядкування екіпажу судна фрахтувальнику, про обов'язок забезпечення морехідного стану судна, розподіл витрат (паливо, портові збори, заробітна платня, страхування) тощо.

Попри значну схожість договору тайм-чартеру з договором бербоут-чартеру, останній має свою специфіку: він являє собою договір фрахтування судна, за яким неспоряджене судно передається фрахтувальникові у користування та володіння, тобто фактично фрахтувальник набуває статусу судновласника з відповідними правовими

наслідками. Так само, як й за договором тайм-чартеру, під час фрахтування судна на умовах бербоут-чартеру судновласник зобов'язаний надати судно фрахтувальнику за обумовлену плату і на визначений термін. Правове регулювання цих договорів передбачене нормами КТМ (розділ VI), нормами ЦК, типовими контрактами (проформами). Слід відзначити, що «морські» орендні відносини не врегульовані на міжнародному рівні, тому можливі колізійно-правові проблеми, з огляду на міжнародний характер діяльності, можуть бути розв'язані за допомогою колізійних норм. Слід ознайомитись з колізійними нормами, які містяться в КТМ, особливу увагу звернувши на принцип «автономії волі сторін». З метою кращого розуміння суті договорів тайм-чартеру і бербоут-чартеру та їх відмежування від рейсового чартеру корисним було б проведення порівняльного аналізу цих видів договорів за певними критеріями.

Розділі VI КТМ містить також норми щодо поняття договору про лізинг судна, за яким власник судна (лізингодавець) зобов'язується передати фрахтувальнику (лізингоодержувачу) судно без екіпажу для використання з метою торговельного мореплавства на визначений термін, після закінчення якого до лізингоодержувачу переходить право власності на судно. Слід мати на увазі, що на думку фахівців, договір лізингу судна, за таким визначенням, можна ототожнити із бербоут-чартером з подальшим викупом судна фрахтувальником.

Рекомендована література:

Міжнародні та національні нормативно-правові акти:

1. Про внутрішній водний транспорт: Закон України від 03.12.2020 № 1054-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1054-20#n1257>

2. Деякі питання оптимізації функціонування центральних органів виконавчої влади у сферах морського і внутрішнього водного транспорту та судноплавства: Постанова Кабміну України від 6 березня 2022 р. № 212 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/212-2022-п#Text>
3. Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації іноземних суден, що експлуатуються на умовах договору бербоут-чартеру суб'єктами підприємницької діяльності і розмір збору за паралельну державу реєстрацію таких суден: Постанова від 16.08.1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/559-94-п#Text>
4. Звід звичаїв морського порту Одеса. Одеса, 2015. URL:http://www.uspa.gov.ua/images/other_files/Svody_obychaev/svod_odessa.pdf
5. Про морські порти України: Закон 7.05.2012 № 4709-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4709-17#Text>
6. Кодекс торговельного мореплавства України (Розділ 6; Глави 1 та 2): Закон України від 23.05.1995 р. Поточна редакція: 23.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-вр#Text>
7. Цивільний кодекс України (Глава 58) : Закон від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Основна література

1. Валуєва Л.В., Бабін Б.В. Юридична відповідальність на морському транспорті : навчальний посібник. Одеса, 2014. 184с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2020/Valueva_2014.pdf
2. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків, 2020. 544с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ca8e8cab-2419-42b4-9d69-4fbd44385bd6/>
3. Міжнародне приватне право: навч. посібник / І. І. Килимник, А. М. Бровдій; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; Харків :

ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 111 с.
 URL: <http://eprints.kname.edu.ua/51712/1/2015%2016Н%20печ%20МПрП.pdf>

4. Стрельцова Є. Д. Міжнародне приватне морське право України: сучасний стан системи колізійних норм. *Право України*. 2020. №6. С.95-110.

URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2020_6/pravo_2020_6_s5/
<http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/29932/1/95-110.pdf>

Додаткова література

1. Балобанов О.О., Допілка В.О. Міжнародне та національне морське право України і країн ЄС: навчальний посібник. Видавництво: ОЛДІ+, 2017. 214 с.
2. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 томах. Т. 13. Міжнародне приватне право/ Ред.кол. А. С. Довгерт (голова) та інш.; Нац. академія правових наук України; Ін-т держави і права В. М. Корецького НАН України; Нац. юридичний ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2021. 864 с. *Стрельцова Є. Д. – у складі авторського колективу (5 термінів: стор. 117,307, 505, 566, 719; інд .авт. - 0, 8 у.д.а.)*
3. Гуцуляк В.М., Ключова Є.М. Українське та міжнародне морське право: навч. посіб. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 268 с.
4. Міжнародне приватне право. Особлива частина: підручник/ за ред. А.С.Довгерт і В.І.Кисіля. К.: Алерта, 2013. 400 с.
5. Переверзева О.С. Особливості застосування уніфікованих матеріальних норм міжнародного приватного морського права. *Морське право*. Вип.8. Одеса: ОНМА. 2013. С.24-33.
6. Стрельцова Є. Д. Щодо спроб міжнародно-правової уніфікації окремих інститутів морського права. *Науковий вісник Міжнародного*

гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2014. Том 2, вип. 11. С.160-163.

7. Стрельцова Є. Д. Міжнародне приватне морське право України: сучасний стан системи колізійних норм. *Право України. 2020. №6. С. 95-110.*

Рекомендовані англomовні джерела

1. Baatz Y. Maritime Law. London: Taylor and Francis, 2017. 578 p.
2. Pejović Časlav. Transport Documents in Carriage of Goods by Sea: International Law and Practice. Informa Law from Routledge, 2020. 292 p.
3. Todd P. Advanced Introduction to Maritime Law. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. 2021. 224 p.

Тема 5.

Правові проблеми, пов'язані із зіткненням морських суден.

Лекція

1. Зіткнення суден як різновид заподіяння шкоди і підстава виникнення недоговірних зобов'язань в цивільному праві.
2. Підстави цивільно-правової відповідальності за зіткнення суден: а) протиправне діяння, б) вина, в) збитки, г) причинний зв'язок між протиправним діянням і збитками.
3. Міжнародні правила щодо попередження зіткнення суден 1972 р і внутрішньонаціональні правила регулювання руху суден як стандарт правомірної поведінки при навігації.
4. Правові наслідки зіткнення морських суден за міжнародно-правовими актами та національним законодавством України.
5. Міжнародна підсудність спорів у справах про зіткнення суден.

Практичне заняття

Питання для обговорення:

1. Поняття зіткнення суден та підстави цивільно-правової відповідальності за зіткнення суден.
2. Міжнародні правила щодо попередження зіткнення суден 1972 р і внутрішньонаціональні правила регулювання руху суден як стандарт правомірної поведінки при навігації. Правила доброї морської практики.
3. Принципи розподілу відповідальності між судновласниками суден, що зіткнулися: а) в разі заподіяння шкоди суднам, що зіткнулися; б) в разі заподіяння шкоди третім особам.
4. Обмеження відповідальності судновласника за зіткнення суден (міжнародно-правове і внутрішньоправове регулювання).
5. Принципи вирішення колізій законів різних держав при зіткненні суден в територіальних водах і у відкритому морі, закріплені в міжнародно-правових актах (Брюсельська Конвенція 1910 року про уніфікацію деяких правил щодо зіткнення суден) і в національному законодавстві України.

Виконання практичного завдання.

1. В територіальних водах Туреччини судно «Х» через недбалість капітана спричинило зіткнення із судном «У». Обидва судна ішли під прапором України, В результаті зіткнення інтереси третьої сторони не були зачеплені. Право якої держави підлягає застосуванню до відносини, пов'язаних з відшкодуванням збитків, в цьому випадку? Право якої держави підлягало б застосуванню, якщо б були зачеплені інтереси третьої сторони? Або якщо б судна зіткнулись у відкритому морі? Надайте відповідь, взявши за основу колізійні норми українського законодавства.

Виконання рефератів та/або мультимедійних презентацій.

Теми рефератів:

1. Міжнародна підсудність спорів у справах про зіткнення морських суден.

2. Застосування штучного інтелекту (AI) в системі засобів попередження зіткнення морських суден: реальність та перспективи.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми

Слід враховувати, що заподіяння збитків у результаті зіткнення морських суден тягне за собою виникнення зобов'язання внаслідок завдання шкоди, іншими словами, йдеться про позадоговірні зобов'язання. У межах цього питання слід з'ясувати зміст поняття «зіткнення» морських суден, принципи відповідальності за зіткнення морських суден, принцип розподілу відповідальності за наслідки зіткнення морських суден. Здобувач повинен мати уявлення про нормативно-правове регулювання відносин із зіткнення морських суден. Якщо зіткнення сталося за кордоном, у межах іноземної юрисдикції, чи у відкритому морі, може виникнути проблема визначення права, що належить застосуванню у разі зіткнення суден, та юрисдикції щодо розгляду таких справ. Тобто тут маємо застосовувати інструментарій міжнародного приватного морського права – колізійні норми, які вказують на застосовне право, та правила визначення юрисдикції спору.

Стосовно поняття «зіткнення морських суден» слід зазначити, що єдине визначення цього поняття відсутнє, проте відповідно до ст. 297 КТМ до зіткнення суден прирівнюються випадки, коли збитки, заподіяні одним судном іншому або особам, вантажу чи іншому майну, що знаходяться на судні, виконанням або невиконанням маневру чи недотриманням правил судноплавства, навіть якщо при цьому не трапилося фізичного зіткнення суден. Слід враховувати, що правила позадоговірної відповідальності за шкоду від зіткнення суден передбачають, що відповідальність судновласника настає за наявності у сукупності протиправної дії або бездіяльності, вини судна у зіткненні; наявності збитків від зіткнення суден; наявності причинного зв'язку між протиправною поведінкою та збитками (ці елементи деліктної відповідальності, покладені в основу Конвенції 1910 р. та КТМ України (розд. IX, гл. 3).

Коли йдеться про протиправні дії або бездіяльність, слід мати на увазі порушення так званого стандарту розумної передбачливості, який може проявлятися у порушенні норм міжнародних і національних актів, які регулюють безпечне плавання і промисел суден, що встановлюють вимоги до конструкції судна, його систем і обладнання, а також таких, які висувають певні вимоги до поведінки членів екіпажу та інших осіб, які обслуговують судно. Серед актів, порушення положень яких буде кваліфікуватися як протиправна дія або бездіяльність, належать, зокрема, Міжнародні правила запобігання зіткнення суден на морі 1972 (МППЗС- 72/78 року), правила Регістра судноплавства України, місцеві правила плавання, статuti служб на судах, статuti про дисципліну, настанови і правила хорошої морської практики. Проте, слід враховувати про деякі виключення з правил про «стандарт», який йменують «маневр («агонія») останнього моменту» (правило 2«Відповідальність», пункт b., яке передбачене Конвенцією про МППЗС- 72/78).

Стосовно такого елементу деліктної відповідальності, як причинний зв'язок, необхідно враховувати, що він встановлюється між неправомірним діянням та зіткненням суден та між неправомірним діянням та шкодою та її розміром. Тобто на першому етапі розкриття причинно-наслідкових зав'язків виявляються конкретні порушення, які потягли за собою зіткнення (наприклад, порушення МППЗС- 72/78 або інших правил), до встановлення причин якого залучаються досвідчені експерти (капітани, представники класифікаційних товариств, сюрвейєри, страхові комісари та інш.). Далі – виявляється причинний зв'язок між зіткненням суден і його майновими наслідками, що тягне за собою зобов'язання відшкодувати збитки.

Стосовно збитків слід розуміти, що вони складаються із загибелі або пошкодження судна; загибелі або пошкодження вантажу; завдання шкоди здоров'ю або смерть людей; відшкодування упущеної вигоди; випадкових витрат тощо. Під час вивчення питань теми здобувач має ознайомитись та проаналізувати відповідні положення міжнародних документів які регулюють

правові наслідки зіткнення суден: Міжнародної конвенції для об'єднання деяких правил відносно зіткнення суден 1910 р., Конвенції про Міжнародні правила запобігання зіткненню суден на морі 1972 року, Правила відносно компенсації збитків від зіткнення суден (так звані Лісабонські правила, 1987 р.).

Слід також мати на увазі, що норми про правові наслідки зіткнення суден містяться і в національному законодавстві. Під час підготовки до практичного заняття необхідно проаналізувати норми глави 3 розділу IX КТМ, у яких закріплено, зокрема, принцип презумпції невинуватості суден (жодне із суден, що зіткнулися, не вважається винним, поки не буде доведено його вину); положення про наслідки зіткнення з вини одного судна, у разі відсутності вини, у разі вини всіх суден, що зіткнулися; про солідарну відповідальність. На особливу увагу заслуговують положення КТМ про застосування права (колізійні норми) у разі зіткнення суден: йдеться про різні підходи щодо застосовного матеріального права тієї чи іншої держави у залежності від фактичних обставин (зіткнення суден у внутрішніх водах або територіальному морі, у відкритому морі, якщо зіткнулися судна, що плавають під одним прапором і не зачіпають інтересів третьої сторони)

Рекомендована література:

Міжнародні та національні нормативно-правові акти:

1. Конвенція про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах 2007 р. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2007:339:FULL&from=EN>
2. Конвенція про уніфікацію деяких правил щодо відповідальності за зіткнення суден внутрішнього плавання 1960 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_217#Text
3. Конвенція ООН з морського права від 10.12. 1982 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_057#Text

4. Конвенція про Міжнародні правила запобігання зіткнення суден на морі 1972 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_137#Text
5. Міжнародна конвенція про охорону людського життя на морі 1974 року та Протоколи 1978 і 1988 років до неї/ International Convention for the Safety of Life at Sea 1974 and SOLAS Protocol 78, SOLAS Protocol 88. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_251#Text
6. Міжнародна конвенція про деякі правила, що стосуються цивільної юрисдикції з питань про зіткнення суден 1952 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_563#Text Кодекс торговельного мореплавства України: Закон України від 23.05.1995 р. Поточна редакція: 23.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-вр#Text>
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X (станом на 01.10.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n1258>
8. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Основна література

1. Валуєва Л.В., Бабін Б.В. Юридична відповідальність на морському транспорті : навчальний посібник. Одеса, 2014. 184с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2020/Valueva_2014.pdf
2. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків, 2020. 544с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ca8e8cab-2419-42b4-9d69-4fbd44385bd6/>
3. Міжнародне приватне право: навч. посібник / І. І. Килимник, А. М. Бровдій; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 111 с. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/51712/1/2015%2016Н%20печ%20МПрП.pdf>

4. Стрельцова Є. Д. Міжнародне приватне морське право України: сучасний стан системи колізійних норм. *Право України*. 2020. №6. С.95-110.

URL:https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2020_6/pravo_2020_6_s5/

<http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/29932/1/95-110.pdf>

Додаткова література

1. Балобанов О.О., Допілка В.О. Міжнародне та національне морське право України і країн ЄС: навчальний посібник. Видавництво: ОЛДІ+, 2017. 214 с.
2. Богуцький П.П., Короткий Т.Р., Тропін З.В. Правове забезпечення безпеки Азово-Чорноморського регіону: виклики та рішення: монографія. Одеса : Фенікс, 2022. 196 с.
3. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 томах. Т. 13. Міжнародне приватне право/ Ред.кол. А. С. Довгерт (голова) та інш.; Нац. академія правових наук України; Ін-т держави і права В. М. Корецького НАН України; Нац. юридичний ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2021. 864 с. *Стрельцова Є. Д. – у складі авторського колективу (5 термінів: стор. 117,307, 505, 566, 719; індекс авт. - 0, 8 у.д.а.)*
4. Волков А. Підняття затонулого майна: погляд морського юриста. *Юридична газета online*. № 20 (726). 22 жовтня 2020 року. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/morske-pravo/pidnyattya-zatonulogo-mayna-poglyad-morskogo-yurista.html>
5. Гуцуляк В.М., Клюєва Є.М. Українське та міжнародне морське право: навч. посіб. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 268 с.
6. Переверзева О.С. Відповідальність за наслідки аварії в міжнародному приватному морському праві. *Альманах права. аналітика :доктринальні підходи та галузеві виміри*. 2018. Випуск 9. С. 286 – 296.

7. Стрельцова Є.Д. Актуальні проблеми недоговорної відповідальності у морському праві. *Матеріали 69-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу економіко-правового факультету ОНУ ім.І.І. Мечникова* (26-28 листопада 2014 р.). Одеса: Астропринт, 2014. С.86-89.
8. Стрельцова Є. Д. Міжнародне приватне морське право України: сучасний стан системи колізійних норм. *Право України*. 2020. №6. С. 95-110.
9. Шкребтієнко А. Г. Безпека мореплавства: міжнародна організація мобільного супутникового зв'язку (ІМСО) із системами зв'язку на морі. *Держава і право*. 2022. Вип. 91. С. 127 – 135.
10. Щипцов О.А., Анцелевич Г.О., Гіренко О.Т., Моцик О.Ф. Міжнародне морське право. Правовий статус науково-дослідних суден. Одеса: Фенікс, 2019. 436 с.

Рекомендовані англомовні джерела

1. Ahmed A. International Law of the Sea: An Overlook and Case Study. *Beijing Law Review*. Vol. 8. № March 2017. URL: <https://doi.org/10.4236/blr.2017.81003>
2. Baatz Y. Maritime Law. London: Taylor and Francis, 2017. 578 p.

Тема 6.

Інститут винагороди за рятування на морі.

Лекція

1. Поняття і правова природа інституту винагороди за рятування на морі.
2. Умови виплати винагороди за рятування на морі.
3. Правове регулювання відносин із врятування на морі: міжнародні конвенції, національне законодавство, типові проформи договорів.
4. Договір про рятування на морі: поняття, сторони, укладення
5. Критерії встановлення розміру винагороди за рятування.
6. Поняття спеціальної компенсації за надання послуг з рятування.

Застереження SCOPIC

Практичне заняття

Питання для обговорення:

1. Поняття і правова природа інституту винагороди за рятування на морі.
2. Види рятування на морі: «просте» рятування та рятування за договором
3. Умови виплати винагороди за рятування на морі.
4. Правове регулювання відносин із врятування на морі: міжнародні конвенції, національне законодавство України, типові проформи договорів.
5. Договір про рятування на морі: поняття, сторони, укладення договору.
6. Спеціальна компенсація: поняття та умови набуття права.

Виконання практичного завдання.

1. Надати аналіз застереження SCOPIC у типовому контракті LOF 2020 (відкрита форма Ллойда): поняття та особливості застосування.
2. Судно відповідача, «Lady E», було викинуто на берег і посаджено на мілину в результаті циклону. Після двох невдалих спроб рятувальної компанії зняти судно з мілини, відповідач попросив позивача, капітана судна «Ariel», витягти «Lady E», з місця, де вона застрягла. «Ariel» використовувалося для буксирування нафтових вишок, але не було призначено для рятувальних операцій і ніколи не використовувалося як таке. Позивач повідомив відповідачеві, що, на його думку, «Lady E» можна відбуксирувати з рифу. Позивач попросив відповідача надати рятувальне обладнання та водолаза, а також призначив плату у розмірі 3000 доларів на день незалежно від того, чи буде операція успішною. Було внесено заставу у розмірі 3000 доларів США, і позивач намагався зняти судно з мілини протягом 3 днів, але безуспішно. Відповідач відмовився від оплати, заявивши, що операцію було проведено неякісно. У своїй ухвалі суд постановив, що позивач погодився виконати

буксирні роботи, про що свідчить усна домовленість між сторонами і той факт, що відповідач внес заставу у розмірі 3000 доларів США. Відповідач наполягав, що це була рятувальна операція. Суд порівняв послуги з буксирування та рятування, вказавши на те, що порятунок є добровільною послугою і не має права присуджуватись, якщо фрахт або вантаж судна не будуть врятовані. Суд дійшов висновку, що це була договірна послуга з буксирування, оплату за яку було погоджено. Як вважав суд, позивач у рамках буксирної операції, на відміну від виконавця рятувальної операції, не приймав на себе зобов'язання надавати послуги доти, доки судно не загине або не буде врятовано. Обов'язок позивача полягав у тому, щоб він використовував розумні навички та обережність при наданні послуг.

Чи можна погодитись з ухвалою суду? Надайте аргументи «за» і «проти». Чи може операція буксирування сприйматись як рятувальна операція і за яких умов?

Поточне тестування

Виконання рефератів та/або мультимедійних презентацій.

Теми рефератів:

1. Уніфікація правового регулювання відносин з рятування на морі.
2. Критерії встановлення розміру винагороди за рятування на морі: законодавство та судова практика.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми

Загалом, у широкому сенсі, «рятування на морі» можна визначити як систему заходів організаційно-технічного, економічного та правового характеру, спрямованих на пошук та рятування на морі людей та майна, що перебувають у небезпеці, та яка врегульована нормами як публічного, так і приватного морського права – міжнародного та національного.

У межах цього навчального курсу ми розглядатиме рятування на морі переважно як приватноправовий інститут і сфокусуємось на правових проблемах, пов'язаних із виплатою винагороди за рятування на морі. Передусім, варто розуміти, що рятування на морі як приватно-правовий

морський інститут протягом понад 3000 років є фундаментальним принципом морського права. Він є результатом латинської концепції *negotiorum gestio*, тобто форми «спонтанного» добровільного агентства, в якому посередник, *gestor*, діє від імені та в інтересах принципала (*dominus negotii*), але без попередньої згоди останнього (*ведення чужих справ без доручення*). Відповідно до цього принципу будь-яка особа, яка допомагає врятувати чуже судно або вантаж, що перебуває в небезпеці на морі, має право на винагороду, пропорційну вартості врятованого майна, тобто вона має бути належним чином винагороджена.

Потрібно мати на увазі, що відносини у зв'язку з рятуванням можуть бути як недоговірними, так і договірними. Перший вид - це так зване «чисте рятування», коли не укладено договір про рятування, і рятування здійснюється на добровільних засадах. Другий вид — «рятування за контрактом», коли сторони укладають відповідний договір. При цьому, слід розуміти, що для виникнення правовідносин із простого/недоговірного рятування та права на винагороду обов'язковими є наявність (у сукупності) 3 умов: небезпеки для об'єкта рятування, корисного результату, добровільного характеру рятування. Детальніше про ці умови можна дізнатися під час лекційного заняття, а також опрацювавши теоретичний та нормативний матеріал. Проте, слід усвідомлювати, що ці питання вирішуються у судово-арбітражній практиці стосовно кожної конкретної справи індивідуально з урахуванням фактичних обставин. Правове регулювання «добровільного» рятування забезпечене як на національному, так і на міжнародному рівнях: цьому інституту присвячені норми КТМ України (Розділ 9, глава 6, ст.ст.326 – 340), Міжнародної конвенції про рятування 1989 р. (Україна у 2017 р. приєдналася до Конвенції). Слід зазначити, що нормативні положення вказаних нормативно-правових актів майже ідентичні, за деяким винятком. Основна ідея, яка закладена в них, зводиться до такого: будь-який факт надання допомоги або рятування, що має позитивний результат, дає право на справедливую винагороду; винагорода не

виплачується, якщо вказані дії з рятування не призвели до корисного результату: принцип «немає рятування - немає винагороди» тощо.

Особливу увагу варто звернути на положення про винагороду: винагорода провадиться пропорційно до врятованої вартості об'єкта; винагорода, за винятком будь-яких відсотків та відшкодовуваних судових чи арбітражних витрат, не перевищує рятувальної вартості судна та іншого майна. Під час розгляду цього питання варто розібратися із критеріями встановлення винагороди, які також закріплені у нормативних положеннях вищевказаних документів: винагорода встановлюється для заохочення рятувальних операцій з урахуванням, наприклад, рятувальної вартості судна та іншого майна; розміру успіху, досягнутого рятувальником; характеру й ступеня небезпеки та інш. (про повний перелік дивиться у ст. 333 КТМ та ст. 13 Конвенції). В цьому аспекті також важливо звернути увагу на уточнення дії принципу виплати винагороди «немає рятування - немає винагороди». Ст. 14 Конвенції (так само ст. 338 КТМ) містить відступ від зазначеного принципу: якщо під час рятування суден, які самі або їх вантаж створювали загрозу заподіяння шкоди навколишньому середовищу, рятувальника не зміг заробити винагороду, то він має право на отримання від власника судна спеціальної компенсації своїх витрат. Детальніше про умови виплати компенсації, зміст поняття «компенсації», розмір компенсації тощо здобувач може дізнатися, вивчивши ці норми та теоретичний матеріал рекомендованих джерел. Отже, резюмуючи цей аспект питання, можна зазначити, що право на отримання спеціальної компенсації у рятувальника виникає за наявності таких обставин: а) рятувальна операція здійснена стосовно судна, яке саме по собі або його вантаж створювали загрозу заподіяння шкоди навколишньому середовищу; б) рятувальник не зміг заробити винагороду, принаймні рівну спеціальній компенсації.

Варто мати на увазі, що у теперішній час більшість операцій з рятування майна на морі здійснюється за спеціальним договором. Спеціально про це вказується й у Конвенції 1989 р. (ст. 6): «Капітан судна має право укладати

договори про здійснення рятувальних операцій від імені власника судна. Капітан чи власник судна мають право укласти такі договори від імені власника майна, яке знаходиться на борту судна». Варто звернути увагу на ще один важливий аспект цієї статті: Конвенція «дозволяє» відхилятися від її положень у разі укладення договору на особливих умовах, зазначивши, що «...застосовується до будь-яких рятувальних операцій, за винятком випадків, коли договір безпосередньо чи опосередковано передбачає інше».

Договори про рятування традиційно укладаються за допомогою типових (стандартних) проформ таких договорів. В Україні є така типова форма договору рятування, рекомендована Торгово-промисловою палатою України (<https://macom.org.ua/wp-content/uploads/TYPOVA-FORMA-DOGOVORU-PRO-RYATUVANNYA.pdf>) Проте, як свідчить світова практика, найпоширенішим контрактом щодо надання допомоги з рятування суден, який виявився дуже популярним серед професійних рятівників та судновласників, є відкрита форма корпорації Ллойд (LOF). Ця угода (типова форма) про рятування слугує судноплавній галузі більше 100 років, з останнім переглядом LOF у 2020 р. (<https://assets.loyds.com/media/3d062212-e637-48f4-9bde-4a9e37d57a85/LOF-2020.pdf>). Це нескладний за змістом контракт, розроблений саме для надзвичайних ситуацій, коли час і негайна реакція є важливими. Договір може бути погоджений капітаном від імені судновласника без будь-яких попередніх переговорів між сторонами щодо умов, що сприяє швидкому втручання. Іншими словами, професійна допомога рятівнику гарантується негайно, а будь-які комерційні міркування, такі як винагорода рятівника, залишаються після завершення рятувальних операцій. У стандартній формі LOF містяться такі питання, як фінансові аспекти, законодавство, юрисдикція, зобов'язання та відповідальність сторін.

Коли йдеться про спеціальну компенсацію, не можна уникнути питання про застереження SCOPIC (Scopic Clause) (<https://assets.loyds.com/media/d948a2b7-ad5c-4794-93bc-e508085b5fd5/SCOPIC-2020.pdf>), яке слугує альтернативним інструментом до

статті 14 Конвенції 1989 р. Створення та узгодження цього «інструменту» у 1999 р. було викликано певними труднощами об'єктивно-суб'єктивного характеру, пов'язаними із застосуванням ст. 14(про спеціальну компенсацію) Конвенції (наприклад, невизначеність термінів «справедлива ставка», «загроза довкіллю», географічне обмеження дії ст. 14 та інше). Усі ці проблеми вирішує SCOPIC, яке являє собою детальний пункт, що складається з 16 підпунктів. Повний пакет SCOPIC містить сам пункт, три додатки, два кодекси практики та форму гарантії. Положення SCOPIC не змінює ст. 14 Конвенції, натомість, замінює її методи оцінки спеціальної компенсації. SCOPIC призначений для включення в LOF-контракт, але не є автоматично чи обов'язково включеним пунктом.

Для кращого розуміння суті договору про рятування здобувачам бажано ознайомитися не тільки з законодавчими положеннями, а й зі змістом умов договору LOF, якому належить одна з вирішальних ролей під час розгляду справи в арбітражі.

Рекомендована література:

Міжнародні та національні нормативно-правові акти:

1. Конвенція ООН з морського права від 10.12. 1982 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_057#Text
2. Міжнародна конвенція про охорону людського життя на морі 1974 року та Протоколи 1978 і 1988 років до неї/ International Convention for the Safety of Life at Sea 1974 and SOLAS Protocol 78, SOLAS Protocol 88. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_251#Text
3. Міжнародна конвенція про рятування 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_045#Text
4. Міжнародна конвенція з уніфікації деяких правил щодо накладення арешту на морські судна від 10.05.1952 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g89#Text

5. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005. Поточна редакція: 01.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>
6. Кодекс торговельного мореплавства України: Закон України від 23.05.1995 р. Поточна редакція: 23.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-вр#Text>
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X (станом на 01.10.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n1258>
8. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
9. Звід звичаїв морського порту Одеса. Одеса, 2015. URL: http://www.uspa.gov.ua/images/other_files/Svody_obychaev/svod_odessa.pdf

Основна література

1. Валуєва Л.В., Бабін Б.В. Юридична відповідальність на морському транспорті : навчальний посібник. Одеса, 2014. 184с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2020/Valueva_2014.pdf
2. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків, 2020. 544с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ca8e8cab-2419-42b4-9d69-4fbd44385bd6/>
3. Міжнародне приватне право: навч. посібник / І. І. Килимник, А. М. Бровдій; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 111 с. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/51712/1/2015%2016Н%20печ%20МПрП.pdf>
4. Стрельцова Є. Д. Міжнародне приватне морське право України: сучасний стан системи колізійних норм. *Право України*. 2020. №6. С.95-110.

URL:https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2020_6/pravo_2020_6_s5/
<http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/29932/1/95-110.pdf>

Додаткова література

1. Балобанов О.О., Допілка В.О. Міжнародне та національне морське право України і країн ЄС: навчальний посібник. Видавництво: ОЛДІ+, 2017. 214 с.
2. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 томах. Т. 13. Міжнародне приватне право/ Ред.кол. А. С. Довгерт (голова) та інш.; Нац. академія правових наук України; Ін-т держави і права В. М. Корецького НАН України; Нац. юридичний ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2021. 864 с. *Стрельцова Є. Д. – у складі авторського колективу (5 термінів: стор. 117,307, 505, 566, 719; інд .авт. - 0, 8 у.д.а.)*
3. Гуцуляк В.М., Ключєва Є.М. Українське та міжнародне морське право: навч. посіб. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 268 с.
4. Волков А. Підняття затонулого майна: погляд морського юриста. *Юридична газета online*. № 20 (726). 22 жовтня 2020 року. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/morske-pravo/pidnyattya-zatonulogo-mayna-poglyad-morskogo-yurista.html>
5. Переверзева О.С. Особливості застосування уніфікованих матеріальних норм міжнародного приватного морського права. *Морське право*. Вип.8. Одеса: ОНМА. 2013. С.24-33.
6. Стрельцова Є. Д. Щодо спроб міжнародно-правової уніфікації окремих інститутів морського права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2014. Том 2, вип. 11. С.160-163.
7. Шкребтієнко А. Г. Безпека мореплавства: міжнародна організація мобільного супутникового зв'язку (ІМСО) із системами зв'язку на морі. *Держава і право*. 2022. Вип. 91. С. 127 – 135.

8. Щипцов О.А., Анцелевич Г.О., Гіренко О.Т., Моцик О.Ф. Міжнародне морське право. Правовий статус науково-дослідних суден. Одеса: Фенікс, 2019. 436 с.

Рекомендовані англомовні джерела

1. Baatz Y. Maritime Law. London: Taylor and Francis, 2017. 578 p.
2. De Gouyon Martignon, L. The Law of Salvage. *Space Legal Issues*. URL: <https://www.spacelegalissues.com/the-law-of-salvage/>
3. Cecil N. The Law of Salvage: Case Tackles Unique Area of Maritime Law. *Transport, Shipping and Logistics*. 2019. URL: <https://www.holdingredlich.com/the-law-of-salvage>

Тема 7.

Способи розв'язання міжнародних «морських» спорів.

Лекція

1. Поняття міжнародного публічного морського спору та засоби його розв'язання.
2. Особливості арбітражних засобів розв'язання міжнародних публічних морських спорів.
3. Судові засоби розв'язання міжнародних публічних морських спорів.
4. Альтернативні способи розв'язання міжнародних приватних морських спорів.
5. Міжнародний комерційний арбітраж як основний спосіб розв'язання міжнародних приватних морських спорів.

Практичне заняття

Питання для обговорення:

1. Поняття та види спорів в сфері морського права.
2. Поняття міжнародного публічного морського спору та засоби його розв'язання.

3. Особливості арбітражних засобів розв'язання міжнародних публічних морських спорів.
4. Судові засоби розв'язання міжнародних публічних морських спорів.
5. Поняття міжнародного «приватного» морського спору.
6. Альтернативні способи розв'язання міжнародних приватних морських спорів. Медіація як новітній засіб розв'язання міжнародних приватних морських спорів. Застереження про медіацію в типових контрактах БІМКО.
7. Міжнародний комерційний арбітраж як основний спосіб розв'язання міжнародних приватних морських спорів.

Виконання практичного завдання.

1. Скласти проєкт арбітражної угоди.

Виконання контрольної роботи за змістовим модулем 2.

Виконання рефератів та/або мультимедійних презентацій.

Теми рефератів:

1. Міжнародний трибунал з морського права.
2. Блокчейн арбітраж з розв'язання морських спорів.

Методичні рекомендації до вивчення питань тем

Приступаючи до вивчення питань цієї теми, здобувачі мають використати базові знання, набуті в результаті вивчення навчальних дисциплін Міжнародне публічне право та Міжнародне приватне право, зокрема, щодо предмету та методу регулювання, суб'єктів, джерел, способів врегулювання спорів та інш., що стане в нагоді для усвідомлення існуючих відмінностей між міжнародним публічним морським спором та міжнародним приватним морським спором, а також засобами їх розв'язання.

Стосовно міжнародного публічного морського спору слід зазначити, що він має місце, коли між державами й іншими суб'єктами міжнародного публічного права виникають претензії з приводу одного і того самого

предмету спору, пов'язаного з морекористуванням, отже, для такого спору характерними є учасники, чітко визначені претензії та предмет спору; в основі його розв'язання лежать принцип мирного розв'язання, який зобов'язує сторони врегулювати спорі тільки мирним шляхом, а також принцип свободного вибору мирного розв'язання спорів. У зв'язку з цим варто згадати про положення Статуту ООН (п.2 ст.3 – «Усі члени ООН ...розв'язують свої міжнародні суперечки мирними засобами таким чином, щоб не наражати на загрозу мир та безпеку і справедливість»), яке знайшло своє закріплення й у Конвенції ООН з морського права 1982 р. (ст.278) (далі – Конвенція 1982 р.), отже, для розв'язання міжнародного публічного морського спору використовують: примирні засоби, арбітражні засоби та судовий спосіб. Примирні засоби є основним способом врегулювання міжнародних спорів у позасудовий порядок. По суті, це розв'язання спорів за допомогою встановлення контакту між сторонами та досягнення угоди (добрі послуги, консультації, перемовини, погоджувальна процедура та інш.).

Стосовно іншого засобу – арбітражного, варто розуміти, що це добровільна згода сторін передати свій спір до розгляду створеного для цих цілей міжнародного органу, рішення якого є для них юридично обов'язковим. Розрізняють два види арбітражних органів – постійний арбітраж та *ad hoc*. На сьогоднішній день арбітражна процедура розв'язання міжнародних публічних морських спорів передбачена ст. 287 Конвенції 1982 р., відповідно до якої держави можуть обрати для розв'язання спору стосовно тлумачення и застосування її положень арбітраж, який створюється відповідно до Додатку VII, та спеціальний арбітраж, який створюється відповідно до Додатку VIII Конвенції. Стосовно останнього слід зазначити, що до нього передаються спори стосовно рибальства, захисту та збереження морського середовища, морських наукових досліджень тощо. Варто ознайомитись з текстами цих положень для кращого розуміння особливостей функціонування, процедури тощо цих арбітражів.

Як вже відомо здобувачам, Міжнародний суд ООН є універсальним органом розв'язання міжнародних спорів, який відрізняється від арбітражу порядком створення, способом формування, функціонування тощо, діє на постійній основі і складається з незалежних суддів. Слід зазначити, що цей орган відіграє важливу роль й під час розв'язання спорів, які випливають з Конвенції 1982 р.: відповідно до ст. 287 цієї Конвенції держави можуть обрати його в якості засобу врегулювання спору. Варто також мати на увазі, що ця ж стаття Конвенції пропонує обрати для розв'язання морського спору, серед інших, й Міжнародний трибунал з морського права, заснований відповідно до Додатку VI Конвенції, який розв'язує спори між державами, що виникають з приводу застосування положень Конвенції 1982 р. та її тлумачення з різних питань. Важливо виділити виключне право Трибуналу - право ухвалювати рішення про негайне звільнення судна та його екіпажу. Здобувачі мають ознайомитись із Статутом Трибуналу (у Додатку VI Конвенції 1982 р.) для зрозуміння його компетенції, провадження у справах та інш. питань.

Починаючи вивчення питань про міжнародні приватні морські спори та способи їх розв'язання, здобувачі, користуючись базовими знаннями про врегулювання міжнародних приватних спорів, мають розуміти, що міжнародний приватний морський спір - спір між приватними особами по справах, ускладнених «іноземним елементом», в сфері торговельного мореплавства. Слід зазначити, що такі спори можуть бути передані на розгляд суду, господарського суду або Морської арбітражної комісії при ТПП України (далі – МАК), а також, якщо у ньому бере участь іноземна юридична або фізична особа, за згодою сторін, на розгляд іноземного суду або арбітражу (ст. 6 КТМ). До цього слід додати, що розв'язанню міжнародних морських приватних спорів може передувати претензійний розгляд, основною метою якого є відновлення порушених прав без звернення до суду чи арбітражу (Розділ XI глава 2 КТМ). Як свідчить світова практика, сторони віддають перевагу розв'язанню спорів у альтернативній спосіб – у порядку міжнародного комерційного арбітражу або медіації (що прописано у більшості

сучасних морських транспортних типових контрактах), спостерігається також застосування гібридних способів, які утворились від поєднання кращих рис основних альтернативних способів - med-arb (медіація – арбітраж). Варто також звернути увагу, що наразі все більш простежується тенденція врегулювання спорів в режимі онлайн, яке тільки почало свій розвиток у галузі морського приватного права, але вже зарекомендувало себе як ефективний і затребуваний інструмент не тільки у часи пандемії чи війни, а й у звичайних умовах. Характеризуючи альтернативні способи врегулювання спорів, здобувачі мають виявити їх переваги та можливі недоліки. На окрему увагу заслуговує діяльність спеціалізованих арбітражних установ, які здійснюють розгляд спорів в галузі міжнародного торговельного мореплавання, а саме: МАК при ТПП України, Лондонської асоціації морських арбітрів, Американського співтовариства морських арбітрів, Німецької асоціації морського арбітражу у Гамбурзі, Сінгапурської палати морського арбітражу та інш. Для кращого розуміння особливостей розгляду «морських справ» за допомогою альтернативних способів та їх переваг здобувачі мають ознайомитись та проаналізувати теоретичний матеріал, національні законодавчі акти (Закон про міжнародний комерційний арбітраж та додаток до нього - Положення про МАК, Закон про медіацію), положення міжнародних документів (Конвенції про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень 1958, Конвенції про медіацію 2018), відповідні типові закони та технічні коментарі ЮНСІТРАЛ та інш.

Рекомендована література:

Міжнародні та національні нормативно-правові акти:

1. Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень 1958 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_070#Text
2. Конвенція про визнання та виконання іноземних судових рішень у цивільних або торговельних справах 2019 р. URL: <https://assets.hcch.net/docs/806e290e-bbd8-413d-b15e-8e3e1bf1496d.pdf>
3. Конвенція про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у

- цивільних та комерційних справах 2007 р. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2007:339:FULL&from=EN>
4. Конвенция ООН о международных мировых соглашениях, достигнутых вследствие медиации, 2018 г. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/mediation_convention_r_0.pdf
 5. Конвенція про угоди про вибір суду 2005 р. URL: <https://assets.hcch.net/docs/510bc238-7318-47ed-9ed5-e0972510d98b.pdf>
 6. Манільська декларація про мирне вирішення міжнародних спорів 1982 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_568#Text
 7. Технические комментарии ЮНСИТРАЛ по урегулированию споров в режиме онлайн 2016 г. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/17-00384_r_ebook_technical_notes_on_odr.pdf
 8. Типовой закон ЮНСИТРАЛ о международном торговом арбитраже 1985 год , с изменениями, принятыми в 2006 году. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/07-87000_ebook.pdf
 9. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 р. Поточна редакція: 11.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>
 10. Про міжнародний комерційний арбітраж : Закон України від 24 лютого 1994 р. Поточна редакція: 01.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12#Text>
 11. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005. Поточна редакція: 01.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>

12. Господарський процесуальний кодекс України: Закон від 06.11.1991 № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
13. Кодекс торговельного мореплавства України: Закон України від 23.05.1995 р. Поточна редакція: 23.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-вр#Text>
14. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004. Дата оновлення: 01.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

Основна література

1. Валуєва Л.В., Бабін Б.В. Юридична відповідальність на морському транспорті : навчальний посібник. Одеса, 2014. 184с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2020/Valueva_2014.pdf
2. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків, 2020. 544с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ca8e8cab-2419-42b4-9d69-4fbd44385bd6/>
3. Міжнародне приватне право: навч. посібник / І. І. Килимник, А. М. Бровдій ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 111 с. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/51712/1/2015%2016Н%20печ%20МПрП.pdf>
4. Стрельцова Є. Д. Міжнародне приватне морське право України: сучасний стан системи колізійних норм. *Право України*. 2020. №6. С.95-110. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2020_6/pravo_2020_6_s5/ <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/29932/1/95-110.pdf>

Додаткова література

1. Балобанов О.О., Допілка В.О. Міжнародне та національне морське право

- України і країн ЄС: навчальний посібник. Видавництво: ОЛДІ+, 2017. 214 с.
2. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 томах. Т. 13. Міжнародне приватне право/ Ред.кол. А. С. Довгерт (голова) та інш.; Нац. академія правових наук України; Ін-т держави і права В. М. Корецького НАН України; Нац. юридичний ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2021. 864 с. *Стрельцова Є. Д. – у складі авторського колективу (5 термінів: стор. 117,307, 505, 566, 719; інд .авт. - 0, 8 у.д.а.)*
 3. Галімурка П. І. Механізм призначення тимчасових заходів у спорах щодо тлумачення або застосування Конвенції ООН з морського права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Том 2. № 76. С. 212-219.
 4. Гуцуляк В.М., Ключєва Є.М. Українське та міжнародне морське право: навч. посіб. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 268
 5. Коч О.В. Транснаціональне визнання та виконання арбітражних рішень: монографія./Науков. ред. Стрельцова Є.Д. Одеса: Симекс-принт, 2021. 400 с.
 6. Міжнародне публічне право : підручник у 2 т. / В. В. Мицик та ін. Харків:Право, 2020. Т.1. Основи теорії. 416 с.
 7. Нагнибіда В. І. Механізм правозастосування при вирішенні спорів у міжнародному комерційному арбітражі. К., 2020. 492 с.
 8. Стрельцова Є. Д. Щодо спроб міжнародно-правової уніфікації окремих інститутів морського права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2014. Том 2, вип. 11. С.160-163.
 9. Стрельцова Є. Д. Уніфікація як закономірна тенденція розвитку міжнародного приватного права: загальний огляд. *Вісник Академії адвокатури України*. 2015. Том 12, № 2(33). С. 26-33.

10. Стрельцова Є. Д. Визнання та виконання іноземних судових рішень: міжнародний вимір *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. № 6 (21) том 2. С. 177-181. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v6_2017/part_2/39.pdf

Рекомендовані англомовні джерела

1. Ahmed A. International Law of the Sea: An Overlook and Case Study. *Beijing Law Review*. Vol. 8. № March 2017. URL: <https://doi.org/10.4236/blr.2017.81003>
2. Baatz Y. Maritime Law. London: Taylor and Francis, 2017. 578 p.
3. Litina E. Theory, Law and Practice of Maritime Arbitration: the Case of International Contracts for the Carriage of Goods by Sea. Kluwer Law International, 2020. 256 p.
4. Matteucci G. Maritime international commercial mediation clauses, enforceability from 2019: will it work? URL: <https://www.altalex.com/documents/news/2018/11/23/maritime-international-commercial-mediation-clauses>
5. Pereverzeva O. The practice of the application of the principles and norms of international private maritime law in arbitration decisions. *Yale Journal of Science and Education*. № 1(18), January – June 2016. P.223-230.
6. Streltsova E. Uniform International Private Maritime Law as a Tool for Facilitating Maritime Dispute Resolution. *Четверті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В.Васьковського: матеріали науково-практичної конференції, Одеса, травень 2014 р.:* ОНУ ім.І.І.Мечникова. Одеса, Астропринт, 2014. С.202-211.
7. Case concerning the detention of three Ukrainian naval vessels (Ukraine v. Russian Federation), Provisional Measures. *List of Cases of the ITLOS*. URL: <https://www.itlos.org/en/main/cases/list-of-cases/>

Контрольні питання до Змістового модулю 2

1. Договір морського перевезення вантажу за коносаментом: поняття та зміст.

2. Договір морського перевезення вантажу за рейсовим чартером: поняття та зміст.
3. Умови договору купівлі-продажу товарів з використанням для їхнього перевезення морського транспорту (на прикладі правил Інкотермс-2020 р.).
4. Коносамент: поняття та юридичні властивості.
5. Види коносаментів: загальна характеристика.
6. Регулювання відносин, що виникають з договору морського перевезення вантажу, за законодавством України.
7. Договір міжнародного морського перевезення вантажу та його правове регулювання.
8. Обов'язок морського перевізника проявити належну дбайливість по приведенню судна в морехідний стан: поняття та юридичне значення.
9. Обмеження відповідальності морського перевізника вантажу: поняття та умови.
10. Підстави звільнення морського перевізника вантажу від відповідальності за втрату або нестачу вантажу.
11. Демередж та діспач: поняття та правове значення.
12. Поняття та загальна характеристика договорів фрахтування морських суден.
13. Договір тайм-чартер: поняття, правова природа та зміст.
14. Договір дімайз-чартер: поняття, правова природа, різновиди, зміст.
15. Договір лізингу морського судна: поняття та зміст.
16. Інститут рятування на морі: загальна характеристика.
17. Договір рятування на морі: поняття та зміст.
18. Умови сплати винагороди за рятування на морі.
19. Спеціальна компенсація при рятуванні на морі: поняття та умови сплати.
20. Міжнародно-правове регулювання відносин з рятування на морі.
21. Правові наслідки зіткнення морських суден.

22. Колізійно-правові питання зіткнення морських суден.
23. Міжнародно-правове регулювання відносин із зіткнення морських суден.
24. Підсудність справ про відшкодування шкоди, завданої зіткнення морських суден.
25. Поняття міжнародного публічного морського спору та способи його розв'язання.
26. Способи врегулювання спорів, що виникають в сфері торговельного мореплавства.
27. Морська арбітражна комісія при ТПП України: компетенція та організація діяльності.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ, ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ

У процесі вивчення навчальної дисципліни застосовуються наступні методи навчання:

словесні методи: лекції, розповідь, бесіди, пояснення, обговорення проблемних ситуацій, обговорення доповідей;

наочні методи: мультимедійні презентації, демонстрація (у вигляді роздаткового матеріалу);

практичні методи: виконання практичних завдань, виконання тестів для самоперевірки.

Поточний контроль:

усний контроль: індивідуальне / фронтальне опитування за питаннями відповідної теми, оцінювання виконання рефератів та мультимедійної презентації;

письмовий контроль: оцінювання виконання письмових практичних завдань (*N.B.! практичні завдання виконуються здобувачами у вигляді розв'язання проблемних ситуацій, аналізу нормативно-правових актів, пошуку інформації із судових реєстрів під час підготовки до практичного заняття, відповіді оформлюються у робочому зошиті*);

тестовий контроль: оцінювання поточного тестування за темами.

Періодичний контроль:

тестовий контроль: оцінювання контрольних робіт за змістовими модулями

Підсумковий контроль: залік.

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти за різними видами роботи

Вид роботи	Кількість балів
Поточний контроль:	
- Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів в обговоренні проблемних питань	від 0 до 2
- Виконання рефератів та мультимедійних презентацій за однією із запропонованих тем	від 0 до 4
- Виконання практичних завдань	від 0 до 5
- Поточне тестування за темами	від 0 до 3
Періодичний контроль:	
- Контрольна робота за Змістовим модулем 1 у формі тестування	від 0 до 8

- Контрольна робота за Змістовим модулем 2 у формі тестування		від 0 до 10
Вид роботи	Бали	Критерії оцінювання
Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів в обговоренні проблемних питань	0 балів	Здобувач не бере участь у практичному занятті, є лише спостерігачем; ніколи не виступає і не задає питання, незацікавлений у вивченні матеріалу; дає неправильні відповіді на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел.
	1 бал	Здобувач іноді бере участь в практичному занятті; частково виступає і задає питання; допускає помилки під час відповідей на запитання; показує пасивну роботу на практичних заняттях; показує фрагментарні знання понятійного апарату і літературних джерел; показує невміння публічно представляти матеріал.
	2 бали	Здобувач бере активну участь у практичному занятті; демонструє глибокі знання, дає повні та детальні відповіді на запитання; бере активну участь у обговоренні проблемних питань, користується додатковою навчально-методичною та науковою літературою; вміє сформулювати своє ставлення до певної проблеми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей; здатний публічно представити матеріал.
Виконання рефератів та мультимедійних презентацій за однією із запропонованих тем	0 балів	Не зараховуються реферати (доповіді) та презентації, які виконані не самостійно або запозичені з мережі Інтернет.
	1 бал	Доповідь та презентація виконані самостійно, проте не опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал представлений схематично, у висновку сформульовані загальні висновки (або вони взагалі відсутні), тема не розкрита, робота не відповідає вимогам.
	2 бали	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам із незначними порушеннями, опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз містить неточності, але усно здобувач пояснює матеріал впевнено і за допомогою викладача виправляється, змістовний матеріал представлений добре, у висновку сформульовані загальні висновки, тема загалом розкрита із незначними прогалинами, інформація у презентації подана з посиланням на джерела, однак вони оформлені із помилками.
	3 бали	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам, опрацьована актуальність теми із зазначенням невирішених раніше аспектів, теоретичний аналіз ґрунтовний та самостійний, здобувач усно та без допомоги викладача пояснює матеріал, змістовний матеріал представлений добре, у висновку сформульовані самостійні висновки, тема загалом розкрита, інформація у презентації подана із використанням самостійно розроблених схем, малюнків, графіків, містить посилання на джерела, які відповідно оформлені та є актуальними.
	4 бали	Доповідь та презентація виконані самостійно та оригінально, оформлення відповідає вимогам, актуальність теми повністю розкрита із зазначенням невирішених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет, гіпотеза власного дослідження, метод відповідає тематиці та поставленій задачі, теоретичний аналіз

		грунтовний та самостійний, здобувач вільно презентує матеріал; зміст презентації не перевантажений слайдами з текстовим матеріалом; у висновку сформульовані самостійні ґрунтовні судження, підкріплені фактичними доказами та розрахунками, інформація на слайдах подана переважно схематично із використанням самостійно розроблених малюнків, графіків, містить посилання на джерела, які відповідно оформлені та є актуальними.
Виконання практичних завдань	0 балів	Здобувач практичне завдання не виконав.
	1 бал	Здобувач виконав практичне завдання, але недостатньо розкрив сутність, допускаючи при цьому суттєві неточності; відсутні сформовані уміння та навички дослідження і обґрунтування висновків; використано обмежену кількість джерел.
	2 бали	Здобувач виконав практичне завдання, але демонструє фрагментарні знання предмету вивчення і дослідження, має ускладнення щодо виділення суттєвих його ознак, виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків; використано обмежену кількість джерел.
	3 бали	Здобувач виконав практичне завдання, розв'язав ситуаційну вправу, проблемну ситуацію, повною мірою демонструє знання предмету вивчення, чітко описує суттєві його ознаки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки і формулює висновки; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; окрім рекомендованої літератури використовує додаткову, демонструє знання змісту відповідних нормативно-правових актів.
	4 бали	Здобувач виконав практичне завдання, повною мірою обґрунтовує обрані методи та інструменти дослідження, повно і чітко представляє основні теоретичні поняття для аналізу практичного матеріалу; надає повноцінний аналіз проблеми, що досліджується, її всебічне висвітлення, формулює розгорнуті висновки, окрім рекомендованої літератури використовує додаткову, демонструє знання змісту відповідних нормативно-правових актів.
	5 балів	Здобувач виконав практичне завдання, повній мірою демонструє володіння навичками наукового дослідження; виявляє самостійність у підборі, аналізі та узагальненні інформації; із розглянутої проблеми робить чіткі вірні висновки. Здобувач виконує завдання з творчим підходом, демонструє розгорнуте, цікаве бачення, яке відрізняється власними роздумами, висновками; окрім рекомендованої літератури використовує додаткову, демонструє знання змісту відповідних нормативно-правових актів.
Поточне тестування за темами	0 балів	Тестування не виконано.
	1 бал	Тестування виконано в повному обсязі, не менш ніж 33% відповідей є правильними, відповіді на відкриті питання - не логічні, з явними суттєвими помилками у визначеннях.
	2 бали	Тестування виконано в повному обсязі, не менш ніж 66% відповідей на запитання є правильними, відповіді на відкриті питання - загалом правильні, проте наявні деякі помилки у визначеннях.
	3 бали	Тестування виконано в повному обсязі, всі 100% відповідей на

		запитання є правильними, відповіді на відкриті питання – повні та обґрунтовані.
Контрольна робота за змістовими модулями у формі тестування	0 балів	Відповідь на запитання неправильна.
	0,4 бали	Відповідь на запитання правильна.

**РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПОТОЧНОГО, ПЕРІОДИЧНОГО ТА
ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ**

Теми практичних занять	Кількість балів за вид роботи	Разом балів
-------------------------------	--------------------------------------	------------------------

Змістовий модуль 1. Загальні положення морського права		
Тема 1. «Морське право: предмет, система, джерела, суб'єкти. Міжнародне морське право: публічне та приватне».	0 – 2 (опитування) 0 – 4 (реферат, презентація) 0 – 5 (виконання практичного завдання)	0 - 11
Тема 2. «Морське торговельне судно: поняття, види, юридичні ознаки. Правовий статус екіпажу морського судна».	0 – 2 (опитування) 0 – 4 (реферат, презентація) 0 – 5 (виконання практичного завдання)	0 – 11
Контрольна робота за змістовим модулем 1 (тестування)	0 - 8	0 - 8
Змістовий модуль 2. Окремі інститути морського права		
Тема 3. Тема «Договір морського перевезення вантажів у комерційній практиці. Морські транспортні документи. Договір морського перевезення за коносаментом та рейсовим чартером: предмет, зміст, сторони, проблеми відповідальності».	0 – 2 (опитування) 0 – 4 (реферат, презентація) 0 – 5 (виконання практичного завдання)	0 - 11
Тема 4. «Договір морського фрахтування суден: поняття, види, правова природа, особливості правового регулювання. Співвідношення договорів морського фрахтування суден з рейсовим чартером».	0 – 2 (опитування) 0 – 5 (виконання практичного завдання) 0 – 3 (поточне тестування) 0 – 4 (реферат, презентація)	0 - 14
Тема 5. «Зіткнення морських суден як різновид заподіяння шкоди і підстава виникнення недоговірних зобов'язань. Міжнародно-правове регулювання відносин, що виникають із зіткнення морських суден».	0 – 2 (опитування) 0 – 5 (виконання практичного завдання) 0 – 3 (поточне тестування)	0 - 10
Тема 6. «Рятування на морі як приватноправовий інститут. Винагорода за рятування на морі. Національно-правове та міжнародно-правове регулювання відносин із рятування на морі».	0 – 2 (опитування) 0 – 5 (виконання практичного завдання) 0 – 3 (поточне тестування) 0 – 4 (реферат, презентація)	0 - 14
Тема 7. «Судові та позасудові засоби розв'язання міжнародних “морських” спорів. Поняття та види міжнародного морського арбітражу».	0 – 2 (опитування) 0 – 5 (виконання практичного завдання) 0 – 4 (реферат, презентація)	0 - 11
Контрольна робота за змістовим модулем 2 (тестування)	0 - 10	0 - 10
Загалом сума балів		0 - 100

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МОРСЬКЕ ПРАВО»

1. Морське право: поняття, предмет, система.
2. Міжнародний договір та звичаї торговельного мореплавства як джерела морського права.
3. Поняття та загальна характеристика міжнародного приватного морського права.
4. Співвідношення міжнародного публічного морського права та міжнародного приватного морського права.
5. Морське торговельне судно: поняття та види.
6. Юридичні ознаки морського торговельного судна.
7. Правовий статус екіпажу морського торговельного судна.
8. Класифікаційні товариства: поняття та функції.
9. Реєстрація морського торговельного судна: поняття та види. Поняття «прапору зручності».
10. Реєстрація морського торговельного судна в Україні: підстави, умови, правове регулювання.
11. Поняття та види морських вимог.
12. Арешт морського торговельного судна: поняття, правова природа та умови.
13. Міжнародно-правове регулювання арешту морського судна.
14. Договір морського перевезення вантажу за коносаментом: поняття та зміст.
15. Договір морського перевезення вантажу за рейсовим чартером: поняття та зміст.
16. Умови договору купівлі-продажу товарів з використанням для їхнього перевезення морського транспорту (на прикладі правил Інкотермс-2020 р.).
17. Коносамент: поняття та юридичні властивості.
18. Види коносаментів: загальна характеристика.
19. Регулювання відносин, що виникають з договору морського перевезення вантажу, за законодавством України.

20. Договір міжнародного морського перевезення вантажу та його правове регулювання.
21. Обов'язок морського перевізника проявити належну дбайливість по приведенню судна в морехідний стан: поняття та юридичне значення.
22. Обмеження відповідальності морського перевізника вантажу: поняття та умови.
23. Підстави звільнення морського перевізника вантажу від відповідальності за втрату або нестачу вантажу.
24. Демередж та діспач: поняття та правове значення.
25. Поняття та загальна характеристика договорів фрахтування морських суден.
26. Договір тайм-чартер: поняття, правова природа та зміст.
27. Договір дімайз-чартер: поняття, правова природа, різновиди, зміст.
28. Договір лізингу морського судна: поняття та зміст.
29. Інститут рятування на морі: загальна характеристика.
30. Договір рятування на морі: поняття та зміст.
31. Умови сплати винагороди за рятування на морі.
32. Спеціальна компенсація при рятуванні на морі: поняття та умови сплати.
33. Міжнародно-правове регулювання відносин з рятування на морі.
34. Правові наслідки зіткнення морських суден.
35. Колізійно-правові питання зіткнення морських суден.
36. Міжнародно-правове регулювання відносин із зіткнення морських суден.
37. Підсудність справ у справах про зіткнення морських суден.
38. Поняття міжнародного публічного морського спору та способи його розв'язання.
39. Способи врегулювання спорів, що виникають в сфері торговельного мореплавства.
40. Морська арбітражна комісія при ТПП України: компетенція та організація діяльності.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативно-правові акти

Міжнародні акти

1. Европейская конвенция об иммунитете государств 1972 г. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_060#Text
2. Європейська конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж 1961 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_069#Text
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_003#Text
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про використання електронних повідомлень в міжнародних договорах 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_e71#Text
5. Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень 1958 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_070#Text
6. Конвенція про визнання та виконання іноземних судових рішень у цивільних або торгівельних справах 2019 р. URL: <https://assets.hcch.net/docs/806e290e-bbd8-413d-b15e-8e3e1bf1496d.pdf>
7. Конвенція про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах 2007 р. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2007:339:FULL&from=EN>
8. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про юрисдикційні імунітети держав та їх власності 2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_e50#Text
9. Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень 1958 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_070#Text
10. Конвенція ООН про морські перевезення вантажів, 1978 р. URL:

http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_391

11. Конвенція ООН о международных мировых соглашениях, достигнутых вследствие медиации, 2018 г. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/mediation_convention_r_0.pdf
12. Конвенція про угоди про вибір суду 2005 р. URL: <https://assets.hcch.net/docs/510bc238-7318-47ed-9ed5-e0972510d98b.pdf>
13. Конвенція про уніфікацію деяких правил щодо відповідальності за зіткнення суден внутрішнього плавання 1960 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_217#Text
14. Конвенція ООН з морського права від 10.12. 1982 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_057#Text
15. Конвенція про Міжнародні правила запобігання зіткненню суден на морі 1972 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_137#Text
16. Манільська декларація про мирне вирішення міжнародних спорів 1982 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_568#Text
17. Міжнародна конвенція про охорону людського життя на морі 1974 року та Протоколи 1978 і 1988 років до неї/ International Convention for the Safety of Life at Sea 1974 and SOLAS Protocol 78, SOLAS Protocol 88. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_251#Text
18. Міжнародна конвенція про вантажну марку 1966 року/International Convention on Load Lines, 1966 (LL 1966). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_001-88
19. Міжнародна конвенція по обмірювання суден 1969 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_145#Text
20. Міжнародна конвенція про деякі правила, що стосуються цивільної юрисдикції з питань про зіткнення суден 1952 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_563#Text

21. Міжнародна конвенція з уніфікації деяких правил щодо накладення арешту на морські судна від 10.05.1952 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g89#Text
22. Міжнародна конвенція про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_053#Text
23. Міжнародна конвенція про рятування 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_045#Text
24. Міжнародна конвенція про уніфікацію деяких правил про коносамент, 1924 р. (ред. від 1979 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_221#Text
25. Принципи про вибір права в міжнародних комерційних контрактах 2015 р. URL: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=135>
26. Технические комментарии ЮНСИТРАЛ по урегулированию споров в режиме онлайн 2016 г. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/17-00384_r_ebook_technical_notes_on_odr.pdf
27. Типовой закон ЮНСИТРАЛ о международном торговом арбитраже 1985 год , с изменениями, принятыми в 2006 году. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/07-87000_ebook.pdf
28. Типовой закон ЮНСИТРАЛ об электронных передаваемых записях 2017 г. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/mletr_ebook_r.pdf
29. Типовой закон ЮНСИТРАЛ об электронных подписях и Руководство по принятию 2001 г. . URL: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/ml-elecsig-r.pdf>
30. Типовой закон ЮНСИТРАЛ об электронной торговле Руководство

по принятию 1996 год с дополнительной статьей 5 *бис*, принятой в 1998 году. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/v1504119_ebook.pdf

Національні нормативно-правові акти

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Деякі питання оптимізації функціонування центральних органів виконавчої влади у сферах морського і внутрішнього водного транспорту та судноплавства: Постанова Кабміну України від 6 березня 2022 р. № 212. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/212-2022-п#Text>
3. Про вдосконалення технічного, класифікаційного і судноплавного нагляду на морському і внутрішньому водному транспорті: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.06.1998 № 814. Поточна редакція від 07.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/814-98-п#Text>
4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006. Поточна редакція: 02.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
5. Про внутрішній водний транспорт: Закон України від 03.12.2020 № 1054-ІХ. Поточна редакція: 09.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1054-20#n1257>
6. Про деякі питання присвоєння судну назви: Наказ Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури №970 від 25.12.2022. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0030-23#Text>
7. Про затвердження Порядку реєстрації суден у Державному судновому реєстрі України та Судновій книзі України: Наказ Міністерства інфраструктури України від 11.04.2022 № 203. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/re37775?an=1>
8. Про морські порти України: Закон 7.05.2012 № 4709-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4709-17#Text>

9. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 р. Поточна редакція: 11.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>
10. Про міжнародний комерційний арбітраж : Закон України від 24 лютого 1994 р. Поточна редакція: 01.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12#Text>
11. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005. Поточна редакція: 01.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>
12. Про мультимодальні перевезення: Закон України
України від 17.11.2021 № 1887-URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1887-20#Text>
13. Господарський кодекс України: Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
14. Господарський процесуальний кодекс України: Закон від 06.11.1991 № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
15. Кодекс торговельного мореплавства України: Закон України від 23.05.1995 р. Поточна редакція: 23.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-вр#Text>
16. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X (станом на 01.10.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n1258>
17. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
18. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004. Дата оновлення: 01.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

19. Про затвердження Морської доктрини України на період до 2035 року:
Постанова Кабінету Міністрів України від 07.10.2009 № 1307.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1307-2009-п#Text>
20. Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації іноземних суден, що експлуатуються на умовах договору бербоут-чартеру суб'єктами підприємницької діяльності і розмір збору за паралельну державу реєстрацію таких суден: Постанова від 16.08.1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/559-94-п#Text>
21. Звід звичаїв морського порту Одеса. Одеса, 2015.
URL:http://www.uspa.gov.ua/images/other_files/Svody_obychaev/svod_odessa.pdf

Основна література

1. Валуєва Л.В., Бабін Б.В. Юридична відповідальність на морському транспорті : навчальний посібник. Одеса, 2014. 184с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2020/Valueva_2014.pdf
2. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків, 2020. 544с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ca8e8cab-2419-42b4-9d69-4fbd44385bd6/>
3. Міжнародне приватне право: навч. посібник / І. І. Килимник, А. М. Бровдій ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 111 с.
URL: <http://eprints.kname.edu.ua/51712/1/2015%2016H%20печ%20МПрП.pdf>
4. Стрельцова Є. Д. Міжнародне приватне морське право України: сучасний стан системи колізійних норм. *Право України*. 2020. №6. С.95-110.
URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2020_6/pravo_2020_6_s5/ <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/29932/1/95-110.pdf>

Додаткова література

1. Аверочкіна Т. В. Юрисдикція України в прибережних водах: адміністративно-правовий вимір: монографія. Одеса: Видав. дім “Гельветика”, 2018. 466 с.
2. Балобанов О.О., Допілка В.О. Міжнародне та національне морське право України і країн ЄС: навчальний посібник. Видавництво: ОЛДІ+, 2017. 214 с.
3. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 томах. Т. 13. Міжнародне приватне право/ Ред.кол. А. С. Довгерт (голова) та інш.; Нац. академія правових наук України; Ін-т держави і права В. М. Корецького НАН України; Нац. юридичний ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2021. 864 с. *Стрельцова Є. Д. – у складі авторського колективу (5 термінів: стор. 117,307, 505, 566, 719; інд .авт. - 0, 8 у.д.а.)*
4. Галімурка П. І. Механізм призначення тимчасових заходів у спорах щодо тлумачення або застосування Конвенції ООН з морського права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Том 2. № 76. С. 212-219.
5. Гуцуляк В.М., Ключова Є.М. Українське та міжнародне морське право: навч. посіб. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 268 с.
6. Сікорський О.П., [Сандюк Г.О.](#) Морське право: навч. посібник. Видавництво: ОЛДІ+, 2020. 160 с.
7. Богущкий П.П., Короткий Т.Р., Тропін З.В. Правове забезпечення безпеки Азово-Чорноморського регіону: виклики та рішення: монографія. Одеса : Фенікс, 2022. 196 с.
8. Волков А. Підняття затонулого майна: погляд морського юриста. *Юридична газета online*. № 20 (726). 22 жовтня 2020 року. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/morske-pravo/pidnyattya-zatonulogo-mayna-poglyad-morskogo-yurista.html>

9. Коч О.В. Транснаціональне визнання та виконання арбітражних рішень: монографія./Науков. ред. Стрельцова Є.Д. Одеса: Симекс-принт, 2021. 400 с.
10. Мурзенко М. В. Арешт судна як правовий засіб забезпечення морських вимог (процесуальні аспекти). Дисерт. на здобуття наук. ...канд.юрид. наук за спец. 12.00.03; Харків, 2021.
<http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/16033/5/diss-Murzenko.pdf>
11. Матвеева А.В., Панченко В.В. Міжнародна торгівля у сфері транспортних послуг: особливості правового регулювання. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2023. №1 (45). С.76-85.
12. Нагнибіда В. І. Механізм правозастосування при вирішенні спорів у міжнародному комерційному арбітражі. К., 2020. 492 с.
13. Ніцевич А., Мельников М. Морське право в Україні: огляд проблем та перспектив. *Юридична газета online*. 24 липня 2017 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/morske-pravo/morske-pravo-v-ukrayini-oglyad-problem-ta-perspektiv.html>
14. Пріоритети державної морської політики у сфері функціонування та розвитку морегосподарського комплексу України: аналітична доповідь. К.: Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД). 2016. 46 с.
15. Переверзева О.С. Особливості застосування уніфікованих матеріальних норм міжнародного приватного морського права. *Морське право*. Вип.8. Одеса: ОНМА. 2013. С.24-33.
16. Переверзева О.С. Відповідальність за наслідки аварії в міжнародному приватному морському праві. *Альманах права. аналітика: доктринальні підходи та галузеві виміри*. 2018. Випуск 9. С. 286 – 296.
17. Селіванов М., Драган Т. Особливості арешту морських суден в Україні. *Юридична газета online*. №№43-44 (697-698). 22 жовтня 2019 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/morske-pravo/osoblivosti-areshtu-morskih-suden-v-ukrayini.html>

- 18.Сергеев Ю. В. До питання про арешт суден для забезпечення морських вимог в Україні. *Lex Portus*. 2018. № 6 (14). С. 9-20.
- 19.Смирнов М.І. Спеціальний міжнародний трибунал ad hoc щодо злочину агресії Росії проти України як механізм для розслідування та притягнення до відповідальності країни-агресора за найтяжчий міжнародний злочин: міжнародно-правові та юрисдикційні аспекти. *Київський часопис права*. 2023. № 1. С. 413 – 410.
- 20.Стрельцова Є.Д. Актуальні проблеми недоговорної відповідальності у морському праві. *Матеріали 69-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу економіко-правового факультету ОНУ ім.І.І. Мечникова* (26-28 листопада 2014 р.). Одеса: Астропринт, 2014. С.86-89.
- 21.Стрельцова Є. Д. Щодо спроб міжнародно-правової уніфікації окремих інститутів морського права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2014. Том 2, вип. 11. С.160-163.
- 22.Стрельцова Є. Д. Уніфікація як закономірна тенденція розвитку міжнародного приватного права: загальний огляд. *Вісник Академії адвокатури України*. 2015. Том 12, № 2(33). С. 26-33.
- 23.Стрельцова Є. Д. Перспективний міжнародно-правовий режим морських перевезень вантажу: причини перегляду діючих міжнародних конвенцій. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2016. № 9. С. 204 – 210.
- 24.Стрельцова Є. Д. Визнання та виконання іноземних судових рішень: міжнародний вимір *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. № 6 (21) том 2.С. 177-181. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v6_2017/part_2/39.pdf
- 25.Стрельцова Є. Д. Міжнародне приватне морське право України: сучасний стан системи колізійних норм. *Право України*. 2020. №6. С. 95-110.
- 26.Стрельцова Є.Д. Проблеми колізійного права: розвиток принципу тісного зв'язку. *Одинадцяті юридичні диспути з актуальних проблем*

приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (до 25-річчя засн. ЕПФ) м. Одеса, 26 трав. 2023 р. / ОНУ ім. І. І. Мечникова, ЕПФ; упоряд. А. Л. Святошніук. Одеса : Фенікс, 2023. С. 34-37.

27. Шкребтієнко А. Г. Безпека мореплавства: міжнародна організація мобільного супутникового зв'язку (ІМСО) із системами зв'язку на морі. *Держава і право*. 2022. Вип. 91. С. 127 – 135.
28. Щипцов О.А., Анцелевич Г.О., Гіренко О.Т., Моцик О.Ф. Міжнародне морське право. Правовий статус науково-дослідних суден. Одеса: Фенікс, 2019. 436 с.

Рекомендована література англійською мовою

1. Ahmed A. International Law of the Sea: An Overlook and Case Study. *Beijing Law Review*. Vol. 8. № March 2017. URL: <https://doi.org/10.4236/blr.2017.81003>
2. Baatz Y. Maritime Law. London: Taylor and Francis, 2017. 578 p.
3. Cecil N. The Law of Salvage: Case Tackles Unique Area of Maritime Law. Transport, Shipping and Logistics. 2019. URL: <https://www.holdingredlich.com/the-law-of-salvage>
4. Dasgupta Soumyajit. Ship Arrest Under Maritime Law: Reasons, Procedure, and Precautions. *Marine Insight*. URL: <https://www.marineinsight.com/author/soumyajit-dasgupta/>
5. De Gouyon Martignon, L. The Law of Salvage. *Space Legal Issues*. 2019. URL: <https://www.spacelegalissues.com/the-law-of-salvage/>
6. Katsomitros A. The shipping industry must adapt if it is to survive in the modern world. *World Finance*. April 27, 2020. URL: <https://www.worldfinance.com/markets/the-shipping-industry-must-adapt-if-it-to-survive-in-the-modern-world>

7. Litina E. Theory, Law and Practice of Maritime Arbitration: The Case of International Contracts for the Carriage of Goods by Sea. Kluwer Law International, 2020. 256 p.
8. Maritime Security and the Law of the Sea: Help or Hindrance? /Edited by Malcolm D. Evans and Sofia Galani. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2020. 240 p.
9. Matteucci G. Maritime international commercial mediation clauses, enforceability from 2019: will it work? URL: <https://www.altalex.com/documents/news/2018/11/23/maritime-international-commercial-mediation-clauses>
10. Pejović Časlav. Transport Documents in Carriage Of Goods by Sea: International Law and Practice. Informa Law from Routledge, 2020. 292 p.
11. Pereverzeva O. The practice of the application of the principles and norms of international private maritime law in arbitration decisions . *Yale Journal of Science and Education*. № 1(18), January – June 2016. P.223-230.
12. A quick overview of ship arrest in some popular jurisdictions. Legal Briefing. UK P&I Club. June 2016. URL: https://www.ukpandi.com/media/files/imports/13108/publications/25339---legal_briefing_ship_arrest_.pdf
13. Streltsova E. Uniform International Private Maritime Law as a Tool for Facilitating Maritime Dispute Resolution. *Четверті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В.Васьковського: матеріали науково-практичної конференції, Одеса, травень 2014 р.: ОНУ ім.І.І.Мечникова. Одеса, Астропринт, 2014. С.202-211.*
14. Todd P. Advanced Introduction to Maritime Law. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. 2021. 224 p.
15. Zhang Shuibao. Registration of Vessels in the PRC: Diversity of Legal Regimes. *Lex Portus*. 2020. #2 (22). Pp.7-29.

16. Suez Canal traffic jam caused by stuck ship Ever Given 'cleared'. *BBC News*. 3 April 2021. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-56625680>
17. Case concerning the detention of three Ukrainian naval vessels (Ukraine v. Russian Federation), Provisional Measures. *List of Cases of the ITLOS*. URL: <https://www.itlos.org/en/main/cases/list-of-cases/>

ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Законодавство України // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
3. Електронний каталог Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. URL: <http://lib.onu.edu.ua/ua/elektronnyj-katalog/>
4. Офіційний сайт Європейського суду з прав людини. URL: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>
5. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua/>
6. _Офіційний сайт Міжнародного суду Організації Об'єднаних Націй. URL: <https://www.icj-cij.org/en>
7. Офіційний сайт Міжнародної морської організації. URL: <https://www.imo.org/en/About/Pages/Default.aspx>
8. Офіційний сайт Міжнародного трибуналу з морського права. URL: <https://www.itlos.org/en/main/latest-news/>
9. Офіційний сайт ООН. URL: <https://www.un.org/en/about-us>
10. Офіційний сайт Міжнародної торговельної палати. URL: <https://iccwbo.org/about-us/>

11.Офіційний сайт Комісії ООН з права міжнародної торгівлі (UNCITRAL)

<https://uncitral.un.org/en/about>

12.Офіційний сайт Ллойдс (Lloyd's). URL:

<https://www.lloyds.com/resources-and-services/salvage-arbitration-branch/lloyds-arbitrators#>

Навчальне видання

МОРСЬКЕ ПРАВО

Електронні методичні рекомендації
до практичних занять з навчальної
дисципліни для здобувачів другого
(магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»

Укладач

Стрельцова Євдокія Джонівна

Електронне практичне видання

Затвердж. авт. 28.08.2023. Шрифт Times New Roman.

Системні вимоги: операційна система сумісна з
програмним забезпеченням для читання файлів формату
PDF. Обсяг 1,0 МБ.

Оригінал-макет розроблено в авторській редакції.

Кафедра загальноправових дисциплін та міжнародного права

Економіко-правовий факультет

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058